

1060

AIKUISTEN LIIKUNNAN OSUUS LAJILIITTOJEN LEHDISSÄ

Jaana Kurki

Liikuntasosiologian
pro gradu-tutkielma
Kevät 1998
Liikunnan sosiaalitieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

SISÄLLYS:

TIIVISTELMÄ

1. JOHDANTO.....	5
2. KUNTOLIIKUNNAN MÄÄRITELMIÄ.....	6
2.1. Liikkumisen vapaus	6
2.2. Liikunnan vaikutukset.....	7
2.3. Miksi kuntoliikuntaa harrastetaan?.....	7
2.4. Aikuisten liikunta.....	8
2.5. Työpaikkaliikunta - työliikunta.....	8
2.6. Puulaakiurheilu.....	9
2.7. Sport for All.....	10
3. KUNTOLIIKUNNAN KEHITYS SUOMESSA.....	10
3.1. Kilpaurheilusta kuntoliikuntaan.....	11
3.2. Kansalaisjärjestöjen vaikutus.....	11
3.3. Kuntoliikunta osana suojeluskuntatoimintaa.....	12
3.4. Kuntoliikunnan taustatekijöitä.....	12
3.5. Kuntoliikuntajärjestöjen synty.....	13
3.6. Kuntoliikuntajärjestöjen välinen yhteistyö.....	14
3.7. Nykyiset kuntoliikuntajärjestöt.....	15
4. AIKUISVÄESTÖN KUNTOLIIKUNTA 1990-LUVULLA.....	16
4.1. Liikunnan merkitys yhteiskunnassa.....	16
4.2. Liikunta ja terveys.....	18
4.3. Tavoitteet.....	18
4.4. Vastuu ja työjako.....	18
5. TULOSOHJAUSJÄRJESTELMÄ VIITEKEHYKSENÄ.....	20
5.1. Mitä tulosohjaus on?.....	20
5.2. Tulostavoitteet.....	21
5.3. Tulosjohtaminen.....	22
6. LIIKUNNAN TULOSOHJAUSJÄRJESTELMÄ	23
6.1. Tulosohjaus toimintatapana.....	24
6.2. Liikunnan tulosalueet.....	24
6.3. Tulosarviointi.....	25
6.4. Tuloskriteerit.....	25
7. KUNTOLIIKUNTA TIEDOTUSVÄLINEISSÄ.....	26
7.1. Aikaisempia tutkimuksia.....	27

8. SISÄLLÖNANALYYSI TUTKIMUSMENETELMÄNÄ.....	28
8.1. Mitä sisällönanalyysi on.....	28
8.2. Sisällönanalyysi käytännössä.....	30
9. TUTKIMUSONGELMAT.....	31
10. TUTKIMUSMENETTELY.....	32
10.1. Tutkimusaineisto.....	32
9.2. Tutkimusmenetelmät.....	32
11. TULOKSET.....	34
11.1. Aikuisten liikunnan prosentuaalinen osuus lehdissä.....	34
11.2. Aikuisten liikunta lehdissä suhteessa liiton valtionapuun ja budjettiin.....	38
11.3. Erot lajiliittojen välillä.....	41
11.4. Suomalaisten suosimat liikuntalajit ja aikuisten liikunta liittojen lehdissä.....	43
12. POHDINTA.....	45
12.1. Tutkimusmenettely.....	45
12.2. Tulokset.....	46
12.2.1. Aikuisten liikunnan prosentuaalinen osuus lehdissä.....	46
12.2.2. Aikuisten liikunta lehdissä suhteessa liiton valtionapuun ja budjettiin.....	48
12.2.3. Erot lajiliittojen välillä.....	49
12.2.4. Suomalaisten suosimat liikuntalajit ja aikuisten liikunta liittojen lehdissä.....	49
12.2.5. Tulosohjausjärjestelmän soveltuvuus lajiliitoille.....	50

LÄHTEET

LIITTEET

TIIVISTELMÄ

Jaana Kurki (1998)

Liikunnan sosiaalitieteiden pro gradu-tutkielma

Aikuisten liikunnan osuus lajiliittojen lehdissä

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia aikuisten liikunnan prosentuaalista osuutta lajiliittojen julkaisemissa lehdissä. Tutkimus käynnistyi Suomen Kuntourheiluliiton aloitteesta liikunnan lajiliittojen siirtyttyä tulosohjausperusteiseen valtionavun jakoon. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvantitatiivista sisällönanalyysiä. Kunkin lajiliiton lehdestä tai lehdistä mitattiin ensin koko lehden pinta-ala, minkä jälkeen mitattiin aikuisten liikuntaa käsittelevien artikkeleiden pinta-ala ja lopuksi laskettiin aikuisten liikunnan osuus lehden kokonaispinta-alasta.

Tutkimuksen perimmäisenä tarkoituksena oli selvittää tiettyjen tekijöiden ja aikuisten liikunnan lehtiosuuksien välisiä yhteyksiä. Tekijöitä, joihin aikuisten liikunnan lehdistä mitattuja prosentiosuuksia verrattiin, ovat lajiliittojen saama valtionapu ja oma budjetti aikuisten liikunnan osalta sekä suomalaisten harrastetuimmat liikuntalajit. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, onko aikuisten liikunnan osuudessa eroja sellaisten liittojen välillä, joilla on aikuisten liikunnan päätoiminen vastuuhenkilö ja sellaisten, joilla ei ole. Näin pyrittiin saamaan selville millä tavalla lajiliittojen lehdet kuvaavat liittojen omaa ja valtion panostusta kunkin lajin aikuisten liikuntaan.

Kaikkien lehtien aikuisten liikunnan osuuden keskiarvoksi tuli 16,4 prosenttia. Suurin prosenttiosuus oli 63,3 ja pienin 1,5 prosenttia. Verrattaessa tuloksia lajiliittojen valtionapuun ja budjettiin, todettiin, ettei aikuisten liikunnan näkyvyys lajiliittojen lehdissä täysin vastaa taloudellista panostusta aikuisten liikunnan toimialaan. Aikuisten liikuntaa oli hieman enemmän niiden lajiliittojen lehdissä, joilla on aikuisten liikunnan vastuuhenkilö, mutta ero ei ollut suuri. Suomen suosituimpien liikuntalajien ja aikuisten liikunnan osuuden välillä havaittiin yhteyttä sellaisten suosittujen lajien kohdalla, kuten lenkkeily, hiihto ja uinti.

Tulosohjausjärjestelmän soveltuvuutta eri lajiliitoille pohdittiin tutkimuksen loppuosassa. Järjestelmän todettiin suosivan joukkuepalloilulajeja ja syrjivän nimenomaan suomalaisten suosimia kuntoliikuntalajeja, kuten kävelyä ja hiihtoa.

Avainsanat: aikuisten liikunta, tulosohjausjärjestelmä, lajiliittojen lehdet

1. JOHDANTO

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on ollut liikunnan lajiliittojen siirtyminen tulosohtausperusteiseen määrärahan jakoon vuonna 1995. Vuoden 1996 valtionavun jaossa käytettiin kolmea liikunnan tulosaluetta: lasten ja nuorten liikunta, aikuisten liikunta sekä huippu-urheilu. Suomen Kuntourheiluliitto lajiliittojen valtionapua valmistelevana organisaationa halusi selvittää aikuisten liikunnan näkyvyyttä lajiliittojen omissa lehdissä. Tämä toimi tutkimuksen alulle panevana tekijänä.

Työn tarkoituksena on tutkia aikuisten liikunnan prosentuaalista osuutta lajiliittojen lehdissä ja verrata saatuja tuloksia mm. lajiliittojen saamaan valtionapuun aikuisten liikunnan osalta. Tarkoituksena on siis selvittää, miten aikuisten liikunnan näkyvyys lajiliittojen lehdissä vastaa liiton valtiolta saamaa taloudellista tukea. Osalla lajiliitoista on päätoiminen aikuisten liikunnan toimialasta vastaava henkilö, joka keskittyy nimenomaan harrasteliikuntatoimintaan. Tutkimuksessa verrataan myös onko aikuisten liikunnan näkyvyydessä eroja sellaisten liittojen välillä, joilla on aikuisten liikunnasta vastaava työntekijä ja sellaisten, joilla ei ole. Lisäksi tutkimuksessa pyritään erikseen selvittämään aikuisten liikunnan osuutta niissä lehdissä, joiden edustamat lajit kuuluvat suosituimpiin kuntoliikuntalajeihin suomalaisten keskuudessa.

Aikuisten liikunta on tämän tutkimuksen kannalta oleellinen käsite. Termi on lähtöisin valtion liikuntajärjestöille myöntämän valtionavustuksen jakoperusteista, jossa aikuisten liikunta on yksi kolmesta tulosalueesta. Se määritellään tarkemmin kappaleessa: ”2. Kuntoliikunnan määritelmiä”. Myös tulosohtausjärjestelmästä kerrotaan myöhemmin, kappaleessa: ”5. Liikunnan tulosohtausjärjestelmä”.

Tavalliset ihmiset, kuntoliikunnan harrastajat ja kilpaurheilijat eivät välttämättä edes tunne termiä ”aikuisten liikunta”, vaan he käyttävät nimeä kuntoliikunta, joka kuitenkin on hieman eri asia, kuin aikuisten liikunta. Kuntoliikunta sisältyy laajempaan aikuisten liikunnan käsitteeseen. Kuntoliikunta-nimi on kuitenkin tunnetumpi ja sillä on oma historiansa, joka aikuisten liikunta-nimellä on hyvin lyhyt. Tästä syystä tutkimuksen kirjallisuusosassa käsitellään lähinnä vain kuntoliikuntaa; sen määritelmiä, historiaa ja nykytilannetta sekä kuntoliikuntajärjestöjä.

2. KUNTOLIIKUNNAN MÄÄRITELMIÄ

Aikuisten liikunta on suhteellisen uusi ja vähän käytetty käsite, joka on yksi liikunnan tulosalueista lajiliittojen valtionavun tulosperusteisessa määrärahojen jaossa. Tätä tutkimusta ajatellen on tärkeää määritellä, mitä aikuisten liikunta on. Siihen sisältyy yleisesti tunnetumpi kokonaisuus, kuntoliikunta. Kuntoliikunnan käsite on sen tekijästä ja ajankohdasta huolimatta pysynyt lähes samanlaisena, vain hieman eri asioita korostetaan eri määritelmässä. Seuraavissa kappaleissa on muutamia, hieman toisistaan eroavia, näkökulmia, joista mikään ei ole oikea tai väärä, vaan ne tukevat ja täydentävät toisiaan. Viimeisenä on aikuisten liikunnan määritelmä, eli tämän tutkimuksen määritelmä.

2.1. Liikkumisen vapaus

Niemen toimikunnan mukaan kuntoliikunta on ensisijaisesti vapaa-ajan toimintaa. Vapaa-ajalla tarkoitetaan aikaa, joka jää työn, levon ja päivittäisen henkilökohtaisen hygienian ulkopuolelle. Edelleen kuntoliikunta voidaan rajoittaa koskemaan yksinomaan fyysisesti aktiivista toimintaa. Kuntoliikunta ei ole kuitenkaan rajattu mihinkään tiettyihin liikunnan tai muun aktiviteetin muotoihin, vaan toimintamuoto on vapaa, mihin liittyy myös osallistumisen vapaus. (KomM 1970:B 59, 39.)

Kuntoliikunnaksi voidaan siis hyväksyä kaikki vapaa-aikana tapahtuvat yksilö- tai ryhmäkohtaiset käyttäytymismuodot, joissa osanottajat tuntevat olevansa liikunnallisen toiminnan parissa. Lisäksi edellytetään, että osallistuminen tuottaa mukana olijalle iloa ja virkistystä. Parhaimmillaan kuntoliikunta sinällään tarjoaa osallistujalleen tyydytystä, ilman että pyritään jonkin hyötytavoitteen saavuttamiseen. Ne voivat kuitenkin olla tärkeitä motivaatiotekijöitä. (KomM 1970:B 59, 39-40)

Lyhyesti voidaan kuntoliikunta määritellä monimuotoiseksi fyysiseksi toiminnaksi, jota harjoitetaan vapaaehtoisesti pääasiassa sen tuottaman tyydytyksen ja hyvinolon tunteen vuoksi. Unohtamatta kuitenkaan tiettyjä hyötynäkökohtia, kuten kuntoliikunnan terveyttä ylläpitäviä ja sairauksia ehkäiseviä ominaisuuksia. Kuntoliikunta on siis liikunnallisesti aktiivinen elämänmuoto. (KomM 1970:B 59, 40)

2.2. Liikunnan vaikutuksia

Vuoren mukaan kuntoliikuntana pidetään sellaista lihastoimintaa, jota toteutetaan tietoisesti ja toistuvasti sen seurauksena ilmenevien, erityisesti elimistön toimintoihin kohdistuvien vaikutusten takia. (Vuori 1975, 205.)

"Kuntoliikunnan merkitys yksilölle on ennen kaikkea fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ylläpitäminen. Sen välittömänä motiivina saattaa olla tapa - traditio, muoti, halu samastua sosiaaliseen ryhmään tai voimakkaasti sisäistynyt näkemys terveyden ja hyvän fyysisen kunnon merkityksestä. Kuntoliikunnan harrastamisen perusteena voi olla myös liikunnasta saatava välitön ilo ja huvi ns. liikunnan itseisarvo." (KomM 1976:87, 5-6.)

"Kun työ monen ihmisen elämässä on muodostunut yksitoikkoiseksi ja tyydytystä antamattomaksi, kuntoliikunnan virkistävä ja rentouttava vaikutus on niinkään tärkeä. Vapaa-ajan on tarjottava sellaisia toimintoja, joissa on mahdollisuus rentoutua ja toteuttaa itseään." (KomM 1976:87, 6.)

2.3. Miksi kuntoliikuntaa harrastetaan?

"Kuntoliikunta on monimuotoista fyysisesti aktiivista toimintaa, jota harjoitetaan omaehtoisesti pääasiassa sen tuottaman välittömän tyydytyksen ja hyvänolon tunteen, mutta myös sen terveyttä ylläpitävän ja sairauksia ehkäisevän luonteen vuoksi." (Ojala 1981, 13.)

Edellä on esitetty useita kuntoliikunnan määritelmiä, jotka poikkeavat toisistaan lähinnä johtuen siitä näkökulmasta, mistä kuntoliikuntaa on tarkasteltu. Ensimmäisessä, Niemen toimikunnan määritelmässä, korostetaan vapaa-aikaa ja vapaaehtoisuutta sekä fyysistä toimintaa, jota harrastetaan liikunnan tuottaman hyvänolontunteen vuoksi. Vuori taas pitää määritelmässään tärkeimpinä seikkoina liikunnan säännöllisyyttä ja tästä johtuvia positiivisia vaikutuksia elimistössä. Seuraava määritelmä korostaa liikunnan virkistävää vaikutusta ja sosiaalisuutta yksitoikkoisen työn vastapainona. Viimeinen määritelmä ikään kuin yhdistää nämä edeltävät määritelmät

yhteen lauseeseen. Tätä kaikkea on aikuisten liikunta, mutta se sisältää paljon muutakin.

2.4. Aikuisten liikunta

Aikuisten liikunta on suurelle yleisölle melko tuntematon käsite, jota on alettu käyttää liikunnan siirryttyä tulosohjausjärjestelmään. Lajiliitot puhuvat myös harrasteliikunnasta tarkoittaessaan aikuisten liikuntaa. Esimerkiksi joidenkin liittojen lehdissä on harrasteliikunnalle omat sivunsa. Aikuisten liikunnan määritelmä nähdään varsin laajalajalaisena, mikä merkitsee sitä, että myös kilpaurheilu on otettu erittelemättömänä osana mukaan määritelmään.

Aikuisten liikunta on 19 vuotta täyttäneiden aikuisten joko omaehtoisesti tai seuran tai järjestön järjestämän toiminnan mukana harrastamaa säännöllistä liikuntaa. Varsinaisen kuntoliikunnan lisäksi tähän määritelmään sisältyy lajiliitoille luonteenomaisesti myös kaikki huippu-urheilun ulkopuolinen liikunta, siis kilpaurheilu SM-tason alapuolella.

Kun puhutaan aikuisten harrastamasta liikunnasta, ei voida olla ottamatta huomioon sellaisia suuriakin massoja liikuttavia liikunnan harrastamisen muotoja kuten työpaikkaliikunta ja puulaakiliikunta. Lisäksi on syytä tarkastella myös kuntoliikuntaohjelmia, joita on toteutettu muissa maissa.

2.5. Työpaikkaliikunta - työliikunta

Työliikunta ja työpaikkaliikunta ovat kaksi erillistä käsitettä. Työliikunta eroaa työpaikkaliikunnassa omaksi kokonaisuudekseen muodostaen osan yleistä työsuojelua. Työliikunta määritellään siten, että se on "ansiotyössä omilla lihaksilla ylläpidettyjen työliikkeiden ja -asentojen ja liikkumisen sekä työn edellyttämien elvyttämisiikkeiden kokonaisuus." Työpaikkaliikuntaa on työliikunnan lisäksi kaikki muu samassa työpaikassa suoritettu liikuntaa urheilutoiminta, johon osallistuu työaikana tai sen ulkopuolella vain saman työpaikan henkilöstö. (Montonen 1975, 257.)

Työliikunnan päätavoitteena on työväestön terveydentilan ja hyvinvoinnin kohottaminen. Työliikunta on hyvin laaja-alainen toiminta-alue. Sen tulee niveltä kiinteäksi osaksi työsuojelua ja työn järkevää suunnittelua. Eräs esimerkki työliikunnasta on taukovoimistelu. Se on työaikana tapahtuvaa lyhytaikaista liikuntaa, jonka tavoitteena on virkistää ja vapauttaa työn aiheuttamista jännitystiloihin. Työnantajan tulee huolehtia työliikunnan aiheuttamista kustannuksista. (Salonen 1980, 257-260.)

Työpaikkaliikuntaan osallistuvat enimmäkseen ne, jotka harrastavat liikuntaa muutenkin. Vuonna 1987 tehdyn tutkimuksen mukaan miehistä työpaikkaliikuntaan osallistuu runsas neljännes, naisista vain vajaa viidennes. Taukoliikunta ja -voimistelu on ennen kaikkea naisten suosimaa työpaikkaliikuntaa. Miehet taas ovat naisia enemmän kiinnostuneita puulaakitoiminnasta. Tämä johtunee vanhoista perinteistä ja miesten vahvemmassa kilpaurheilun suuntautumisesta. (Vasara 1992, 427-428.)

2.6. Puulaakiurheilu

Puulaakiurheilu alkoi Suomessa jo 1880-luvulla, jolloin Finlaysonin puuvillatehtaan konepajan työläisillä Tampereella oli omaa liikuntatoimintaa, kuin myös Rettig Oy:n työntekijöillä Turussa. 1900-luvun alkupuoliskolla perustettiin monia muita yritysten urheiluyhdistyksiä. Työpaikkaliikunnasta puulaakiurheilu eroaa siinä, että sitä harrastetaan pääasiassa eri yhtiöiden välisinä kilpailuina, ei ainoastaan yhden työpaikan puitteissa. Koska kilpailussa ovat tavallisesti työpaikoilta muodostetut joukkueet, ovat erilaiset joukkuepallolajit olleet suosituimpia. (Urheilutieto I 1975, 363.)

Työpaikkaliikunnan eri muodot ovat vuosikymmenten aikana muuttuneet paljon. Erityisesti 1980-luvulla työpaikkaliikunta laajentui huomattavasti. Nykyään puulaakiurheilu kattaa koko maan. Suosituin puulaakiurheilulaji on lentopallo, joka on ohjelmassa työpaikoilla yhdeksässä kunnassa kymmenestä. Maan pohjoisosissa seuraavaksi suosituin on hiihto, etelässä kaukalopallo ja yleisurheilu sekä Keski-Suomessa jalkapallo. Puulaakiurheilun järjestäjät vaihtelevat riippuen mm. kunnan koosta; suurimmissa järjestelyistä huolehtivat lähinnä urheiluseurat ja työpaikkajärjestöt, pienissä useimmin kunnat. (Vasara 1992, 427.)

2.7. Sport for All

Termi "Sport for All" otettiin käyttöön vuonna 1966 Euroopan Neuvostossa, kuvaamaan sen urheiluun liittyviä pitkän tähtäimen tavoitteita. Termillä tarkoitettiin kaikenlaisia fyysisen aktiviteetin muotoja spontaaneista peleistä ja leikeistä aina säännölliseen liikunnan harrastamiseen. Jo aiemmin oli monissa maissa tai kaupungeissa toteutettu erilaisia ohjelmia, joilla asukkaita rohkaistiin liikunnan harrastamiseen. Silti Euroopan Neuvoston Sport for All merkitsi uutta alkua liikunnan edistämässä ihmisten keskuuteen. (UNESCO 1980, 8-9.)

Vuoden 1975 jälkeen UNESCO alkoi aktiivisesti ajaa Sport for All-ohjelmaa eteenpäin. UNESCO:n talossa, Pariisissa, pidettiin vuonna 1976 konferenssi, johon osallistui liikuntakasvatuksesta vastaava ministeri 101 maasta. Konferenssissa määriteltiin kolme tavoitetta koskien Sport for All-ohjelmaa. Niistä ensimmäinen toteutui vuonna 1977; hallitusten välinen liikuntakasvatuksen ja urheilun komitea, jossa oli edustus 30 valtiossa. Tavoitteista toinen oli perustaa kansainvälinen rahasto liikuntakasvatuksen ja urheilun kehittämiseksi. Rahasto perustettiin vuonna 1980. Kolmas tavoite oli laatia kansainvälinen liikuntakasvatuksen ja urheilun perustuskirja. Se valmistui vuonna 1978. Sen ensimmäisen artiklan mukaan liikuntakasvatuksen ja urheilun harjoittaminen on jokaisen perusoikeus ja kaikilla tulee olla mahdollisuudet tähän. Erityiset mahdollisuudet liikunnan harrastamiseen tulee luoda nuorille, alle kouluikäisille, vanhuksille sekä vammaisille. Sport for All sai eri maissa oman nimensä. Esimerkiksi USA:ssa siitä tuli Physical Fitness and Sports, Uudessa Seelannissa Come Alive sekä Suomessa Kuntourheilu. (UNESCO 1980, 9-10.)

3. KUNTOLIIKUNNAN KEHITYS SUOMESSA

Jotta voisimme paremmin ymmärtää kuntoliikunnan tärkeyden, on myös huomioitava, ettei sitä ainakaan järjestäytyneessä muodossa ole aina ollut, eikä se ole itsestään syntynyt. Niin kuntoliikuntajärjestöt kuin muutkin liikuntaa järjestävät organisaatiot ovat käyneet läpi erilaisia synnytystuskia, joista seuraavassa kappaleessa osia.

3.1. Kilpaurheilusta kuntoliikuntaan

Maamme urheilu- ja liikuntakulttuurin kehitys 1800-luvun lopulta itsenäistymiseen asti kulki samansuuntaisena urheilun yleismaailmallisen kehityksen kanssa. Kansainvälinen kilpaurheilu kehittyi urheiluelämän näkyvimmäksi osaksi ja jätti varjoonsa kansallisen ja perinteikkään leikki- ja kisailukulttuurin. Erityisesti olympialaisten synty näyttää vaikuttaneen tähän suuntaan. Saavutetut voitot, etenkin Tukholman olympialaisissa 1912, vahvistivat maamme nousevaa kansallistuntoa. Kilpaurheilulla ja kansainvälisellä menestymisellä oli tärkeä tehtävä yhteiskunnassa. Tällainen kehityssuunta jätti muut liikunnan osa-alueet joksikin aikaa ilman vakavaa huomiota. Vasta itsenäisyyden aikana alkoi suunta muuttua. Erityisesti suojeluskuntajärjestön ja osittain myös naisvoimistelun toiminnan voidaan katsoa olleen kuntoliikunnan periaatteiden mukaista. Myös työpaikkaurheilua alettiin organisoida suurimmissa tehtaissa. Urheilun järjestöpiirissä kuntoliikunnan eriytyminen alkoi Suomen Ladun perustamisella vuonna 1938. (KomM 1968:B 3, 12.)

3.2. Kansalaisjärjestöjen vaikutus

Varsinaiset voimistelu- ja urheiluseurat olivat Suomessa järjestäytymisen uranuurtajia, mutta niiden rinnalla myös muut kansalaisjärjestöt ottivat yhä laajemmin liikunnan ohjelmaansa ja perustivat runsaasti seuroja alaosastoikseen. Vapaapalokunnat, raittius- ja nuorisoseurat ja 1900-luvun vaihteesta lähtien myös työväenyhdistykset toimivat aktiivisesti liikuntakulttuurin alalla. Alaosastojärjestelmän ansiosta eri kansalaisjärjestöjen toiminta oli hyvin monipuolista sisältäen sekä hengen että ruumiin harjoituksia. Vastaavia piirteitä esiintyi myös muissa Pohjoismaissa ja Keski-Euroopassa, mutta ei yhtä laajalle levinneenä ja yhtä hyvin organisoituna kuin Suomessa. Erityisesti nuorisoseuraliikkeen ja työväenliikkeen piirissä voimistelu- ja urheiluseurojen perustaminen alaosastoiksi jatkui vilkkaana vielä itsenäistymisen jälkeenkin. (Hentilä 1992, 134-136.) Noin 170 nuorisoseuralla oli urheilukenttiä 1930-luvun lopulla. Siten nuorisoseurojen panos etenkin maaseudun nuorison urheilukasvatuksessa oli merkittävä ja jäänyt ehkä turhaankin suojeluskuntaurheilun varjoon. (Laine 1992, 191.)

3.3. Kuntoliikunta osana suojeluskuntatoimintaa

Urheilusta tuli Suojeluskuntajärjestön sidostoimintaa heti alusta alkaen. Urheilutoimintaa oli helppo järjestää korvikkeeksi varsinaisen suojeluskuntatyön hakiessa vielä uomiaan. Vuonna 1919 palkattiin Suojeluskuntajärjestöön erillinen liikuntakasvatusneuvoja. Urheilutoiminnan käynnistämiseen käytettiin myös suuria määrärahoja: ensimmäisenä toimintavuotena Suojeluskuntajärjestön urheiluosaston budjetti oli 400 000 mk. Summa oli kaksi kertaa niin suuri summa kuin se, jolla valtio tuki kaikkia vapaaehtoisia urheilujärjestöjä yhteensä. (Laine 1992, 196.)

Alussa suojeluskuntaurheilu oli hiihtoa, ampumista, yleisurheilua, murtomaajuoksua ja pitkänpallon pelaamista. Eli toiminta keskittyi varsin yksinkertaisten lajien massaurheiluun. Tavoitteena oli maastossa selviytyminen, fyysisten perustaitojen oppiminen ja joukkuehengen parantaminen. Hiihdossa järjestettiin suojeluskuntayksiköiden välillä massakilpailuja ns. prosenttihiihtoina. Niissä yksiköt kilpailivat keskenään siitä, montako miestä saatiin ladulle ja montako prosenttia ylitti tietyn suoritusminimin. Suojeluskunnat tekivät Suomessa huomattavan suuren ruumiillisen kasvatuksen perustyön, joka olisi ilmeisesti kilpaurheiluun keskittyneiltä varsinaisilta urheilujärjestöiltä jäänyt tekemättä. (Laine 1992, 198-200.)

3.4. Kuntoliikunnan taustatekijöitä

Varsinaisten urheilujärjestöjen - keskusjärjestöjen ja seurojen - toiminta keskittyi vielä 1950-luvulla lähinnä kilpaurheiluun ja sen perustan vahvistamiseen, junioreiden ja valmennustyöhön. Kilpaurheilun ohella alettiin vähitellen kiinnittää huomiota myös liikunnan kansanterveydellisiin vaikutuksiin. (Vasara 1992, 340.) Suomalaisen kuntoliikunnan varsinaisen nousu alkoi kuitenkin vasta 1960-luvulla. Eräs syy tähän oli työviikon muuttaminen viisipäiväiseksi. Kyseessä oli laki, jonka vaikutukset urheilutoimintaan, suunnitteluun ja ihmisten kuntoon koettiin suuriksi. Kuitenkin suhtautuminen lyhentyneeseen työviikkoon oli ristiriitainen. Uudeksi ongelmaksi muodostui lisääntyneen vapaa-ajan järkevää käyttöä. Valtio katsoi velvollisuudekseen puuttua urheilutoimintaan. Taustalla oli myös yleinen suuntaus kohti valtion tehtäväkentän laajentamista ja hyvinvointivaltion rakentamista. Urheilutoimissa valtion

huomion keskipisteeksi nousi suurten massojen kuntourheilu, harvojen huippujen kilpaurheilun vastapainona. (Juppi & Aunesluoma 1995, 74.)

3.5. Kuntoliikuntajärjestöjen synty

Vuonna 1960 perustivat TUL yhteistyössä maan suurimman ammatillisen keskusjärjestön SAK:n kanssa kuntoliikuntansa kattojärjestöksi Kansanurheilun Keskusliiton, joka sai jäsenistönsä perustajajärjestöistään. SVUL-johtoisen urheiluliikkeen piirissä puolestaan perustettiin vuotta myöhemmin Suomen Kuntourheiluliitto (SKuL), joka liittyi heti keskusjärjestöönsä. SKuL oli seuraaja muutaman vuoden toimineelle SVUL:n kuntourheiluvaliokunnalle. TUL:n ja SAK:n vuonna 1959 tapahtuneen hajaannuksen myötä syntyneet Työvään Urheiluseurojen Keskusliitto (TUK) ja Suomen Ammattijärjestö perustivat Kuntoliikunnan Keskusliiton vuonna 1964. (Vasara 1992, 341.) TUK syntyi, kun vuonna 1959 TUL:sta erotetut seurat liittyivät Urheilun Tuki ry:yn. Viimeksi mainitun yhdistyksen nimi muutettiin Työvään Urheiluseurojen Keskusliitoksi. TUK asetti tavoitteekseen työvään urheiluseurojen ohjaimisen erikoisliittoihin ja valtakunnanliiton aikaansaamisen. (Hentilä 1992, 279.) TUK ja TUL yhdistyivät vuonna 1979 yhdeksi työläisurheilun keskusjärjestöksi (Juppi & Aunesluoma 1995, 93.) Ruotsinkieliset urheilupiirit puolestaan perustivat järjestönsä Konditionsfrämjandet vuonna 1965. Kaikki nämä järjestöt perustettiin hyvin lyhyen ajan sisällä, mihin vaikutti noihin aikoihin aloitettu erillisen valtionavun myöntäminen kuntoliikuntajärjestöille. (Vasara 1992, 341.) 1960-luvun alkuun asti kuntoliikunnan osuus järjestöjen toiminta-avustuksista oli vain noin 9,5%. 1960-luvun aikana sen osuus kuitenkin kasvoi huomattavasti ja kuntoliikunnasta tuli pian toiseksi suurin avustusten saaja. (Juppi & Aunesluoma 1995, 74-75.)

Lajiliitot toimivat urheilun keskusjärjestöjen rinnalla tai niiden jäseninä. Vuodesta 1963 lähtien niiden kesken ollut kiinteää yhteistyötä, jonka tavoitteena on ollut saada suomalaiset harrastamaan liikuntaa säännöllisesti. Ne ovat järjestäneet yhteisiä kampanjoita sekä yrittäneet aktivoida kansalaisia muilla tavoin. Näitä muita tapoja ovat olleet muun muassa kouluttajien koulutus, valistustoiminta julkisten tiedotusvälineiden kautta, julkaisutoiminta, tutkimustoiminnan edistäminen, kuntokilpailujen järjestäminen sekä työpaikkaliikunnan edistäminen. (KomM 1968:B 3, 14.)

1970-luvulla tapahtui työväen kuntosuorituslaissa suuria organisaatiouudistuksia. Työväen Kuntoliitto (TKL) perustettiin 1973 ja sen tehtävänä oli toimia työväen urheiluliikkeen, ammattiyhdistysliikkeen sekä muiden työväenjärjestöjen kuntoliikuntatoiminnan koordinaattorina. TUL:lle tämä merkitsi käytännössä sitä, että työväen kuntosuorituslaissa ja valistuskampanjoiden suunnittelu ja vetäminen siirtyivät pääosin TKL:n hoidettaviksi. TUL:n seurojen kuntoliikuntatoimintaan tämä työnjako ei sen sijaan vaikuttanut millään tavoin. Lajijaostojen lisäksi TUL:n kuntoliikunnasta vastasi kaksi erillisjaostoa: joukkue- ja kuntosuorituslaissa ja kuntosuorituslaissa sekä retkeilyjaosto. Molemmat kuitenkin tulivat lakkautetuiksi ja vuonna 1974 perustettiin kuntoliikuntavaliokunta, josta seuraavana vuonna tuli kuntoliikuntajaosto. Vaikka kuntoliikuntaan kiinnitettiin huomiota, keskittyivät TUL:n seurakuntat kuitenkin kilpaurheiluun. Eräänlainen vakavoituminen ja kilpailuhenkisyys levisivät osin myös kuntoliikunnan pariin, olihan harjoittelu ja osallistuminen kuntoliikuntatempauksiin hyvin intensiivistä. (Hentilä 1987, 344-345.)

Vuonna 1989 käynnisti TKL:n hallitus valmistelutyön liiton purkautumiseksi ja sen toiminnan siirtämiseksi Suomen Työväen Urheiluliittoon. Tavoitteena oli saada yhdistyminen toteutumaan vuoden 1992 alusta. Vuoden 1990 lopulla sovittiin, että liiton purkautuessa varat luovutetaan TUL:lle työväenliikkeen kuntoliikunnan edistämiseksi. Lisäksi TKL:n toimisto siirrettiin TUL:n tiloihin. Vuonna 1992 TKL:n toiminta toteutettiin TUL:n kuntoliikuntaosaston nimissä, kunnes vuoden viimeisenä päivänä TKL virallisesti lakkautettiin. (TKL, 1992.)

3.6. Kuntoliikuntajärjestöjen välinen yhteistyö

Myös kuntoliikuntajärjestöjen välillä on ollut yhteistyötä. Vuonna 1973 perustivat silloiset kuntoliikuntajärjestöt kuntotoimiston, jonka päätehtäväksi tuli kuntiin tapahtuva koordinoitu kuntoliikuntatiedotus sekä erilaisten kuntoliikuntakampanjoiden, kuten kansanhihtiöiden organisointi. Kuntotoimiston kaltaisen organisaation perustaminen oli esillä jo Niemen toimikunnan mietinnössä vuonna 1969 sekä opetusministeriön 1970-luvun alun kuntoliikunnan kehittämistä koskevissa suunnitelmissa. Kuntotoimiston tehtäväkuva ei vastannutkaan sen perustajajäsenten käsitystä niistä tehtävistä, joita sen tuli niiden mielestä suorittaa. Sen sijaan toimisto

alettiin nähdä kilpailevana organisaationa. Erimielisyydet kärjistyivät 1980-luvun alussa ja niinpä kuntotoimisto lakkautettiin vuonna 1982. (Juppi & Aunesluoma 1995, 92-93.)

Pohjoismaisia kuntoliikunnan yhteistyömuotoja ovat olleet mm. maaottelumarssit, sotien jälkeiset kansanhihdot sekä kilpailut maiden kesken kansanhihtojen mallin mukaisesti uinnissa, luistelussa, kävelyssä ja juoksussa (Klemola, 1975, 188-189). Näiden tapahtumien tavoitteena pidettiin mahdollisimman suurien joukkojen yhteisesiintymistä. Maaottelumarssia vuonna 1941 sekä muita massatilaisuuksia voidaan pitää kuntoliikunnan suurena kehitysaskelena. (KomM 1968:B 3, 14.)

3.7. Nykyiset kuntoliikuntajärjestöt

Nykyään Suomen Liikunnan ja Urheilun jäsenjärjestöinä toimii enää kaksi varsinaista kuntoliikuntajärjestöä. Nämä ovat Suomen Kuntourheiluliitto sekä Suomen Latu. Näiden lisäksi kuntoliikunnasta huolehtii Työväen Urheiluliitossa kuntoliikuntaosasto sekä ruotsinkielisiin järjestöihin kuuluva Konditionsfrämjandet.

(SLU:n Strategia 1996, 26-27.)

Suomen Kuntourheiluliitto pyrkii edistämään kuntourheilua sekä muuta liikunta- ja virkistystoiminnan harrastamista Suomessa kansalaisten fyysisen kunnon, terveyden, henkisen hyvinvoinnin sekä sosiaalisuuden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Liiton toiminta keskittyy koulutus- ja valistustyöhön, erityisesti kuntoliikuntaohjaajien kouluttamiseen. Myös työpaikkaliikunta kuuluu Kuntourheiluliiton piiriin. (KomM 1976:87, 118-119.)

Suomen Ladun tarkoituksena on edistää koko kansan liikuntaa, ulkoilua ja retkeilyä sekä vaikuttaa kuntoliikunnan voimavarojen lisäämiseen. Sen jäsenjärjestöinä toimii eri puolilla maata paikallisia yhdistyksiä ja kerhoja 210 kpl. Keskusliiton tavoitteena on tukea jäsenyhdistyksiä laajaan ja tulokselliseen ulkoliikuntaan painottuvaan paikallistason työhön. Liikuntalajit, joihin Suomen Latu keskittyy, ovat hiihto, kävely, pyöräily ja melonta. (Suomen Latu 1995, 18-19.)

Vuonna 1990 perustettiin TUL:n kuntoliikuntaosasto valmistelemaan TKL:n ja TUL:n yhdistymistä. Vuonna 1992 TKL:n kuntoliikuntatoiminta toteutettiin TUL:n kuntoliikuntaosaston nimissä markkinointinimellä TUL-kuntopalvelut. Siitä lähtien, kun TKL lakkautettiin, on kuntoliikuntaosasto toiminut TUL:n kuntoliikuntatoiminnan järjestäjänä säilyttäen ja kehittäen TKL:n perintöä. (TUL, 1994.)

Konditionsfrämjandet (perustettu 1965) pyrkii kehittämään ja edistämään kuntoliikuntaa maamme ruotsinkielisen väestön keskuudessa. Liitto järjestää ohjaajakursseja sekä yhdessä muiden kuntoliikuntajärjestöjen kanssa koko maan käsittäviä kuntokampanjoita sekä suunnittelee ja järjestää erilaisia kuntoliikuntaseminaareja ja muita koulutustilaisuuksia. (KomM 1976:87, 117.)

4. AIKUISVÄESTÖN KUNTOLIIKUNTA 1990-LUVULLA

Kuntoliikunnan arvostus on noussut muutaman viime vuosikymmenen aikana. Edellä mainittujen tekijöiden; kansalaisjärjestöjen, suojeluskuntajärjestön ja kuntoliikuntajärjestöjen, lisäksi ei pidä unohtaa sitä merkitystä mikä valtiolla on ollut. Arvostuksen yleisestä kohoamisesta huolimatta liikunnan ammattilaiset joutuvat yhä perustelemaan, miksi liikunta on tärkeää. Siksi onkin tarpeellista perehtyä valtion liikuntakomitean tekemiin perusteisiin ja linjanvetoihin 1990-luvun kuntoliikunnan suunnittelussa.

4.1. Liikunnan merkitys yhteiskunnassa

Liikunta on luonnollinen osa jokaisen ihmisen elämää. Liikunta voidaan määritellä monella eri tavalla. Yhteiskunnan kannalta merkittävää on työkykyä ylläpitävä liikunta. Tällaista liikuntaa on esimerkiksi kunto-, terveys-, virkistys-, tauko-, työmatka-, hyöty-, työpaikka- ja puulaakiliikunta. (Louhevaara, Kukkonen, Smolander 1995, 233.)

Liikunnan merkitys on tärkeä monien sairauksien hoidossa ja ennaltaehkäisyssä sekä toimintakykyisyyden parantamisessa. Väestön vanhentuessa tämä on entistäkin tärkeämpää. Liikunnan kannalta väestön terveyden ja ikärakenteen muutokset yhdes-

sä korostavat liikunnan merkitystä ja riittävien liikuntapalvelujen tarvetta terveyden ylläpitämisessä ja omatoimisen selviytymisen säilyttämisessä iän karttuessa. (KomM 1990:24, 63-64.)

Väestön osalta 90-luvulla ei odoteta suuria muutoksia. Väestörakenne tosin muuttuu siten, että 65 vuotta täyttäneiden osuus nousee 12 %:sta 15 %:iin ja lisäys on suurin yli 75-vuotiaiden ikäluokassa. Liikunnan kannalta ajateltuna tämä merkitsee sitä, että joudutaan tehostamaan liikunnan käyttöä toiminnan ylläpitämisessä sekä lisäämään ikääntyvälle väestölle tarkoitettuja liikuntapalveluja. (KomM 1990:24, 63.)

Työn asettamat vaatimukset fyysiselle suorituskyvyille vähenevät ja omatoimisen liikkumisen tarve työssä ja työmatkoilla pienenee. Tämä korostaa liikunnan tarvetta terveyden ja toimintakyvyn ylläpitämisessä fyysisen passiivisuuden vastapainona. Myös vapaa-aika on lisääntynyt, ja tämän vuoksi ihmisillä on enemmän aikaa käytettävissä liikuntaan. Mutta liikunta joutuu kuitenkin kilpailemaan muiden vapaa-ajan käytön muotojen kanssa. (KomM 1990:24, 64.)

Asuinolosuhteissa ja yhdyskuntarakenteissa etenkin maamme suurimmissa kaupungeissa on ongelmia liikunnan harrastamisen kannalta ajateltuna. Asunnot ovat ahtaita ja tiheään rakennettuja sekä lähiöt ovat palveluiltaan puutteellisia. Siksi lähiöiden perusparannusten yhteydessä 90-luvulla olisi oltava käytettävissä tehokkaat mahdollisuudet liikunnan edellytysten parantamiseen. (KomM 1990:24, 64.)

Väestön jatkuvasti kasvava koulutus lisää mahdollisuuksia ja motivaatiota terveyttä ja liikuntaa käsittelevien tietojen hankkimiseen, omaksumiseen ja käyttöön. (KomM 1990:24, 65.)

Elämänarvoissa näyttää ilmenevän suuntautumista ei-aineellisten arvojen, kuten terveyden, ympäristön ja ihmissuhteiden suuntaan. Liikunnan kannalta tämä tarkoittaa ainakin osittain myönteisen arvoilmaston voimistumista, mikä saattaa ilmetä liikuntapalveluiden kysynnän kasvuna. (KomM 1990:24, 65.)

4.2. Liikunta ja terveys

Aikuisväestön tärkeimmät liikunnan harrastamisen motiivit ovat kunto, terveys ja virkistys. Näiden syiden vuoksi harrastettavan liikunnan edistäminen kuuluu yhteiskunnan velvoitteisiin. Liikunnan merkitys fyysiselle kunnolle kasvaa iän lisääntyessä ja muun fyysisen aktiivisuuden vähentyessä, koska toimintakyvyn reservit pienenevät ja voivat käydä riittämättömiksi edes tavanomaisista tehtävistä selviytymiseen. (KomM 1990:24, 65-67.)

Liikunnan positiivisilla terveysvaikutuksilla on myös suuri taloudellinen merkitys. Terveysvaikutusten aiheuttamia säästöjä on tutkittu 1970-luvun loppupuolelta lähtien. Tutkimusten mukaan sairauskustannukset alenevat ja työn tuottavuus paranee. Sairaukskustannukset alenevat liikunnan sairauksia ennaltaehkäisevän vaikutuksen sekä vanhusten laitoshoidon tarpeen vähenemisen vuoksi. Työn tuottavuuden paranemiseen vaikuttavia tekijöitä ovat työpoissaolojen, sairauskulujen ja työtapaturmien väheneminen. (Näsi 1992, 333.)

4.3. Tavoitteet

Tavoitteena on kehittää aikuisväestölle tarkoitettuja liikuntapalveluja, jotka vastaavat väestön terveyden ja suorituskyvyn asettamia tarpeita ottaen huomioon kansalaisten erilaiset odotukset. (KomM 1990:24, 67.)

Pyrittäessä edistämään aikuisväestön liikunnanharrastamista yhteiskunnan toimenpiteillä, on ne kohdistettava keskeisiin liikuntaan osallistumista edistäviin ja sitä rajoittaviin tekijöihin. Tärkeintä on luoda kaikille mahdollisuuksia osallistua johonkin liikuntaan, mikä korostaa toimenpiteiden suuntaamista perusliikunnan edellytysten luomiseen. (KomM 1990:24, 68.)

4.4. Vastuu ja työnjako

Liikunnan lisäämistä varten tarpeellisten toimenpiteiden suunnitteluun, toteutukseen ja rahoitukseen tarvitaan opetusministeriön lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön ja

ympäristöministeriön hallinnonalojen sekä vastaavien läänin ja kuntien tasolla toimivien hallintoelinten osallistumista. Tämä edellyttää yhteistyötä julkisen hallinnon ja liikuntajärjestöjen ja -seurojen sekä liike-elämän välillä. (KomM 1990:24, 70.)

Liikunnan edistämistä koskevassa työnjaossa on tarkoituksenmukaista, että valtio tukee koko väestöön kohdistuvaa tiedotusta ja sen toteuttamisesta huolehtivat ensisijaisesti järjestöt. Tuen myöntämisessä painotetaan tekijöitä, jotka edistävät yhteiskunnan liikunnalle asettamien tavoitteiden saavuttamista. Näiden tavoitteiden edistämiseksi ehdotetaan, että päävastuu liikunnan edellytysten järjestämisestä kuuluu kunnalle ja vastuu toiminnan järjestämisestä järjestöille. (KomM 1990:24, 70.)

Vuosina 1991-1992 suoritettu liikuntakulttuurin strategia- ja kehittämistyö sai nimekseen LIKUSTRA. Prosessissa olivat mukana opetusministeriö, liikuntajärjestöt sekä kuntakenttä. (Värri, K. 1992, 1.) Prosessin aikana hahmottui käsitys siitä, miten liikuntajärjestöt voivat auttaa viemään Suomea liikunnan osalta eteenpäin. LIKUSTRAN oleellisiin tuloksiin kuuluu liikunnan siirtyminen vuodesta 1993 tulosohjaukseen. Annettujen kriteerien avulla lajiliitot tietävät mitä niiden tulee tehdä, jotta niiden katsotaan tekevän yhteiskunnallisesti merkittävää työtä. (Pullinen, 1992, 8-9.)

Liikuntakulttuurin tulosalueet löydettiin järjestöjen ja valtionhallinnon yhteisessä strategiatyössä suhteellisen helposti. Tämä kertoo siitä, että liikuntajärjestöillä on samansuuntaisia tavoitteita valtionhallinnon liikuntapoliittisten tavoitteiden kanssa. Tämä onkin välttämätöntä, jos tavoitellaan toimivaa yhteistyötä liikunnan alalla. (Virtala 1992, 19.)

5. TULOSOHJAUS VIIITEKEHYKSENÄ

Valtionhallintoa on totuttu pitämään staattisena ilmiönä. On totuttu luottamaan siihen, että hallintokoneisto ja sen virastot edustavat jatkuvuutta, luotettavuutta ja oikeusturvaa. Näitä piirteitä on pidetty jopa valtionhallinnon vahvuuksina. Klassinen byrokraattinen organisointitapa, jota hallinnossamme on johdonmukaisesti noudatettu, painottaa virastojen ja niiden toiminnan neutraalisuutta, sääntösidonnaisuutta ja muuttumattomuutta. (Temmes 1990, 9.)

Julkisen hallinnon johtamisen kehittäminen on kautta maailman ollut hyvin samanlaista, vaikkakin johtamisesta käytetään erilaisia nimityksiä. 1960- ja 1970-luvuilla kehittämistyö keskittyi tavoitejohtamisen ympärille. 1980-luvulla on keskeisenä yhdistävänä tekijänä ollut tulosjohtaminen. Johtavana esimerkkinä on ollut Yhdysvallat, jossa on edetty budjetti- ja suunnittelukeskeisestä kehittämisestä kokonaisvaltaisempaan lähestymistapaan. Pohjoismaat ovat rakentaneet johtamisen kehittämistyön voimakkaimmin budjetti uudistuksen ja säädösohjauksen rationalisoinnin ympärille. Julkishallinnon tulosjohtamisen uudistaminen on toteutunut säädösten karsimisena, budjetin rakenteen ja sisällön uudistamisena, hierarkioiden purkamisena, tulos- ja strategisen ajattelun lisääntymisenä ja sisäisen laskennan uudistamisena. (Ikonen 1990, 39-40.)

Tulosohjaus on suomalaisessa valtionhallinnossa ja etenkin liikuntakulttuurissa uusi asia, jota kehitetään vuosi vuodelta eteenpäin edellisvuonna saatujen kokemusten perusteella. Tähän tutkimukseen tulosohjaus kuuluu olennaisena osana, sillä liikunnan lajiliitot saavat Opetusministeriön myöntämää valtionapua juuri tulostensa perusteella. Tulosohjaus määrittelee kehykset, joiden mukaan kunkin lajiliiton tulee toimintaansa ohjailla.

5.1. Mitä tulosohjaus on?

Vuonna 1988 käynnistyneessä virastojen budjetoinnin ja tulosohjauksen kehittämishankkeessa tulosohjaus määriteltiin ohjaukseksi, jossa ministeriö asettaa alaiselleen virastolle tulostavoitteet, joiden toteutumista mitataan sovituin kriteerein ja joihin

perustuen virasto täsmentää oman sisäisen johtamisensa edellyttämät tulostavoitteet. Ominaista tulosoajaukselle on, että huomio kiinnitetään tulosten saavuttamiseen siten, että hyvä tulos palkitaan ja ilman hyväksyttäviä syitä tapahtuneesta tulostavoitteen alittamisesta asetetaan vastuuseen. Tulosoajaukseen kuuluu myös tarvittavan toimintavapauden antaminen tulostavastuussa oleville yksiköille ja henkilöille. (Taipale 1990, 71.)

Tulosoajauksella tarkoitetaan ministeriön ja viraston välistä ohjaussuhdetta, kun taas tulosjohtamisella tarkoitetaan viraston sisäistä ohjausta. Tulosoajaus edellyttää ministeriöltä, että toiminnalle asetetaan tulostavoitteet, joiden toteutumista mitataan sovituin kriteerein. Tavoitteiden asettaminen ja seuranta puolestaan edellyttävät, että ministeriöllä on hyvä ohjattavan viraston toimialan tuntemus. Ministeriön päätehtävä tulosoajauksessa on huolehtia siitä, että ministeriön alaiset virastot ja laitokset tekevät oikeita asioita, jotta voimavarat kohdistuvat halutulla tavalla. (Taipale 1990, 71.)

5.2. Tulostavoitteet

Ilman selkeästi asetettuja tulostavoitteita, joiden saavuttamiseen viraston tai laitoksen johto ministeriön ja viraston välisissä neuvotteluissa sitoutuu, tuloksellisuuden arvioinnille ei ole mielekästä perustaa. Tuloksellisuuden arviointi on järkevää vain, jos toiminnassa on pyrkimystä tuloksiin. Tilanne on sama kuin korkeushypyssä: sellaisen korkeushyppääjän tuloksen arviointi, joka hyppää ilman rimaa ei ole kovin mielekästä, koska hyppyyn ei sisälly pyrkimystä erityiseen tulokseen. Tuloksellisuuden arvioinnin kannalta mielekkyyttä on siinä, että korkeushyppääjällä on rima, tavoitetaso, jonka hän yrittää ylittää. (Taipale 1990, 73.)

Tuloksellisuuden arvioinnin mielekkyyden kannalta on välttämätöntä, että ministeriöt pystyvät löytämään alaistensa virastojen tärkeimmät tulosalueet, joille tulostavoitteet asetetaan. Toiminnan ohjauksen onnistumisen kannalta on tärkeää, että tulostavoitteet ovat sellaisia, että niiden perusteella toimintaa voidaan ohjata. (Taipale 1990, 73.) Perusidea tulosoajauksessa on, että virasto tai laitos sekä ministeriö sopivat yhteisesti neuvotellen tulosityksikön esityksen pohjalta tulostavoitteet. Niiden tulee

palvella kokonaisuutta, kuten yleisen talouspolitiikan vaatimuksia, hallitusohjelman toteutumista, ministeriön strategisia päämääriä tms. Tulostavoitteita voivat olla riippuen yksikön toimialasta ja tehtävistä mm. asioiden käsittelyajat ja -määrät, valvontatehtävien alat ja laajuus suhteessa esimerkiksi kansainvälistymisen vaatimuksiin. Kysymykseen tulevat myös toimialakohtaiset edistämistavoitteet sekä vaikkapa tutkimusalat ja ohjelmat. (Väänänen 1990, 79.) Toimialakohtaisesta edistämistavoitteesta esimerkkinä voisi olla aikuisten liikunnan toimialan harrastajamäärän lisääminen.

Kun tulostavoitteet on sovittu yhteisesti, määritellään niiden toteuttamiseksi tarvittavat voimavarat tai niiden uudelleenkohdentaminen suhteuttamalla tavoitteet toteutukseen esimerkiksi lähitavoitteen ja kaukotavoitteen saavuttamiseksi. (Väänänen 1990, 79.)

Seuraavaksi laaditaan yhteinen esitys tulostavoitteista, toteutusresursseista sekä raportoinnista. Vastuu toteutuksesta jää virastolle, joka toimii mahdollisimman itsenäisesti maksimoiden oman liikkumavaransa. Keskeinen kysymys prosessissa on: ”Mitä saatte aikaan ja mitä voimavaroja siihen tarvitaan?” Virasto saa päättää voimavarojen käytöstä parhaaksi katsomallaan tavalla, kunhan tavoitteeseen päästään. Kun päätös tavoitteista ja voimavaroista on syntynyt, toteutus on lähes täysin viraston tai tulosityksikön vastuulla. Ministeriön rooli tulosohjauksessa on vahvasti keskusteleva ja neuvotteleva eikä vanhaan tapaan määrärahoja ja henkilömääriä tai monumenttiperustelujen sanamuotoja käsittelevä. (Väänänen 1990, 79.)

5.3. Tulosjohtaminen

Tulosjohtamisessa on pitkälti samat periaatteet kuin tulosohjauksessa. Tulosjohtamisprosessin perusvaiheet ovat tulosten määrittäminen, tilannejohtamisprosessi ja tulosten seuranta. Tulosten määrittäminen alkaa tahtotilan syvällisellä pohdinnalla, jonka perusteella halutut tulokset määritellään. Organisaation tahtotilan mukaisten tulosten tulee ilmetä määritettyinä päämäärinä, strategioina, avaintuloksina ja tavoitteina. (Santalainen, Voutilainen, Porenne & Nissinen 1981, 63.)

Tilannejohtamisprosessia voidaan kutsua päivittäisjohtamiseksi. Sen ydin on asioiden, ihmisten ja ympäristön hallinta siten, että suunnitelmat muutetaan halutuiksi tuloksiksi. Hyvä tilannejohtamistaito edellyttää, että johtajat ja esimiehet pystyvät analysoimaan ja ottamaan huomioon olennaiset ulkoiset ja sisäiset tilannetekijät. (Santalainen & al. 1981, 63-64.)

Tulosten seurannan aikana arvioidaan, mitä liiketoiminnallisia ja liiketoimintaa tukevia tuloksia on saavutettu suunnitellusti tai sattumalta. Arvioinnin lisäksi tulosten seurannaprosessin olennainen osa on toimenpiteisiin johtavien johtopäätösten tekeminen arvioinnin perusteella. Toimenpiteisiin voidaan ryhtyä heti tai ottaa ne huomioon vuosisuunnittelussa tai strategisessa suunnittelussa. (Santalainen & al. 1981, 64.)

Tulosajattelun perusidea on se, että tulos on aikaansaannos, joka käsitteenä tarkoittaa työn tai toiminnan tulosta, saavutusta, jolloin siihen sisältyy lopullisuuden, valmiin lopputuotteen tuntua. Tuo valmis lopputuote julkishallinnossa on usein ne varsin aineettomat asiat, joita yksikkö luovuttaa ympäristölleen. Organisaatio lunastaa juuri tuloksillaan olemassaolonsa oikeuden. Tulosjohtamiseen liittyvät käsitteet tulostehokkuus ja suoritustehokkuus. Tulostehokkuudella, joka käsitteellisesti on lähellä ulkoista tehokkuutta, tarkoitetaan organisaation kykyä tuottaa siltä edellytetyjä tuloksia. Suoritustehokkuudella tai sisäisellä tehokkuudella tarkoitetaan puolestaan normaalia toiminnan tehokkuutta ja taloudellisuutta, jota voidaan mitata esim. palvelujen tuottamisen yksikkökustannuksilla. (Virkkunen, Voutilainen, Laosmaa & Salmimies 1987, 89-90.)

6. LIKUNNAN TULOSOHJAUSJÄRJESTELMÄ

Opetusministeriö asetti kesäkuussa 1991 virkamiestyöryhmän uudistamaan valtakunnallisten liikuntajärjestöjen valtionavustusten jakoperiaatteita. Työryhmä sai työnsä valmiiksi tammikuussa 1992. Työ sisälsi ehdotuksen, jonka mukaan liikuntajärjestöjen valtionavustuksissa siirrytään vuodesta 1993 alkaen kolmen vuoden aikana tulosohjausjärjestelmään. Valtioneuvosto hyväksyi ehdotuksen myöntäessään järjestöjen vuoden 1992 valtionavustukset. (Virtala 1992, 14-15.)

5.1. Tulosohejaus toimintatapana

Valtakunnalliset liikuntajärjestöt ovat toiminnallisesti ja taloudellisesti itsenäisiä. Järjestöt päättävät itse organisaatiostaan, toimintansa tavoitteista sekä niiden toteuttamisesta, eikä valtio voi puuttua tähän päätöksentekoon. Sen sijaan valtio voi ja sen tuleekin asettaa tavoitteita toiminnalle, jota se taloudellisesti tukee. (Virtala 1992, 15.)

5.2. Liikunnan tulosalueet

Vuoden 1995 valtionavun jaossa käytettiin kolmea tulosaluetta. Niistä ensimmäinen oli liikunta-aktiivisuus, jonka painotus oli 90%. Liikunta-aktiivisuuteen sisältyi kolme osa-aluea: lasten ja nuorten liikunta, aikuisten liikunta sekä huippu-urheilu. Toinen tulosalue oli kansalaisaktiivisuus ja sen painotus 5%. Se tarkoittaa erilaisen liikunnan vapaaehtoistoiminnan määrää. Kolmas tulosalue oli kansainvälisyys, sen painotus myös 5%. (OPM 1995, 9.)

Ministeri Claes Andersson asetti 8.5.1995 työryhmän, jonka tehtävänä oli kehittää tulosohejausjärjestelmää eteenpäin. Työryhmän esityksen seurauksena liikuntajärjestöjen tulosalueet muuttuivat. Ensimmäinen, ja tärkein, tulosalue on lasten ja nuorten liikunta (alle 19 vuotta). "Tulosalueen tavoitteissa etusijalla ovat lasten ja nuorten omiin tarpeisiin perustuva toiminta, tervettä minäkuvaa kehittävä toiminta sekä laaja-alaista tasa-arvoa edistävä, syrjäytymistä ehkäisevä ja muutoinkin kaikin puolin tervettä kasvua tukeva toiminta." Lasten ja nuorten liikunnan painotus on 50%. Toinen tulosalue on aikuisten liikunta, johon kuuluu 19 vuotta täyttäneiden kunto- ja kilpailutoiminta. Tämän tulosalueen tavoitteena on edistää ihmisen terveyttä, kuntoa, työ- ja toimintakykyisyyttä sekä hyvinvointia. Aikuisten liikunnan painotukseksi määrättiin 25%, kuten myös kolmannen tulosalueen, joka on huippu-urheilu. Tavoitteena on kansainvälisen menestyksen saavuttaminen niin, että menestyksellä on myönteinen merkitys ja vaikutus liikuntaan ja yhteiskuntaan. (OPM 1995, 14.)

5.3. Tulosarviointi

Tulosarviointia suorittavat ennen kaikkea järjestöt itse kehittääkseen toimintaansa ja parantaakseen tulostaan. Valtionavun myöntämiseen liittyen tulosarvioinnissa kiinnitetään huomiota järjestön toiminnallisiin tuloksiin ja järjestön taloudelliseen tehokkuuteen eli kuinka taloudellisesti palvelut tuotetaan ja miten tuottavuus kehittyy. Järjestöjen toiminnan määrä ja sen kehittyminen eri tulosalueilla on keskeinen tekijä järjestön saaman valtionrahoituksen suuruusluokkaa määriteltäessä. (Virtala 1992, 17.)

5.4. Tulokriteerit

Lajiliittojen tulosperusteisessa valtionavustusjärjestelmässä avustusta jaetaan määrällisten, laadullisten ja yhteiskunnallisten tulokriteerien perusteella. Laadulliset ja yhteiskunnallista merkitystä sisältävät kriteerit sisältyvät usein toisiinsa. (OPM 1995, 18.)

Lasten ja nuorten liikunnassa määrällisten tulokriteerien mittareina ovat seuroissa säännöllisesti toimivat tai muuten seuran toimintaan aktiivisesti osallistuvat lapset ja nuoret sekä seurajäsenyyttä laajempi liikuntatoiminta ja sen kehittäminen. Liiton nuorisotoiminnan laatua ja yhteiskunnallista merkitystä kuvaavat nuorisostrategian taso, erilaisten palvelujen määrä ja laatu, lajin erityistoimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä toimenpiteet anti-dopingtyössä ja vastuu-eettisessä kasvatustyössä. (OPM 1995, 18.)

Aikuisten liikunnan määrällisiä tuloksia mitataan seuroissa säännöllisesti lajia harrastavien määrällä sekä seurojen ulkopuolisen liikunnan määrällä, johon lajilla on osuutta. Laatua mittaavat harrasteliikunnan strategian taso; lajin toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi; innovatiivisuus, yrittäjäyys, toimiminen osana yhteiskuntaa sekä kunto- ja terveysliikunnan yleinen kehittäminen. (OPM 1995, 19.)

Huippu-urheilun kansainvälistä menestystä mitataan lajin sijoituksella maiden välisessä rankingissa. Sijoitus suhteutetaan kilpailutoiminnassa olevien maiden

määrään, lajiliiton huippu-urheilutoiminnan laajuuteen ja määrään sekä lajin antidopingtyöhön, tasa-arvon edistämiseen, urheilijan uran kehittämiseen ja lajin vammaisurheilutoiminnan edistämiseen. Yhteiskunnallista merkittävyyttä kuvaavat toimenpiteet lajin kiinnostuksen ja näkyvyyden nostamiseksi sekä lajin kansainvälisyys. (OPM 1995, 19.)

7. KUNTOLIIKUNTA TIEDOTUSVÄLINEISSÄ

Hemanuksen mukaan liikunta jakaantuu kuntoliikuntaan ja huippu-urheiluun, joiden väliset yhtäläisyydet ovat pinnallisia ja erot olennaisia. Urheilujournalismin suhde kuntoliikuntaan on jotenkin etäinen, siitä huolimatta, että kuntoliikunta-aineistoa on yritetty ympätä lehtien urheilusivuille sekä radion ja TV:n vastaaviin ohjelmiin. Kuntoliikunnan julkisuus on tärkeä, mutta yritys integroida se huippu-urheilun julkisuuden vaikuttaa teennäiseltä. (Hemanus 1983, 44.)

Kilpa- ja huippu-urheilun kuva on julkisuudessa näkyvä. Urheiluviihteelle on sekä kysyntää että tarjontaa. Suomalaiset osallistuvat kustannusten maksuun vero-, veikkaus-, tilaus-, lupa-, mainos-, markkinointi- ym. markkoina. Mutta miten näkyy kuntoliikunnan kuva? Tiedotusvälineissä se näyttäytyy harvakseltaan ja urheilujärjestöissä sitä käytetään vain edunvalvonnan paineissa. Kuitenkin kuntoliikunnan kuva pitäisi näkyä kirkkaana kaikille kansalaisille, jotta Liikuntakomitean toiminta-ajatus "Hyvinvointia liikunnasta - liikuntaa kaikille" toteutuisi. (Vuori 1992, 2.)

Kuntoliikunnan kuvan kirkastaminen ei onnistu kilpaurheilun tiedotuksen keinoilla. Siihen tarvitaan tavallisten ihmisten tarpeisiin ja mahdollisuuksiin paneutumista sekä tietojen ja näkemysten taitavaa tarjontaa. Kuntoliikunnan on myös tehostettava markkinointiaan. Kuntoliikuntajärjestöjen on yhdistettävä voimansa ja urheilujärjestöjen on kannettava oma vastuunsa. Tiedotusvälineitä on tuettava tuottamaan tietoa kuntoliikunnasta. Valtion tehtävänä on rahoittaa kuntoliikunnan kampanjoita Liikuntakomitean esitysten mukaan. (Vuori 1992, 2.)

7.1. Aikaisempia tutkimuksia

Suomalaisen tiedotustutkimuksen bibliografioiden mukaan vuosina 1980-1988 sanomalehti sisällönanalyysin ja muun tutkimuksen kohteena on ollut varsin suosittu. On tutkittu mm. sanomalehdissä esiintyvää teatterikritiikkiä, uskontoa ja kirkkoa pääkirjoituksissa, tasa-arvoa sisällössä, lehdistön vapautta, lehdistön suhdetta ympäristöön sekä paikallislehden merkitystä kulttuurin ilmentäjänä. Pauli Vuolteen johtamassa "motivoititutkimuksessa" selvitettiin urheiluinformaation esiintymistä kuudessa päivälehdessä ns. normaaliperiodin sekä jääkiekon MM-kilpailujen aikana (Vuolle 1983, 15).

Jorma Rahkonen on selvittänyt joukkotiedotusvälineiden suhtautumista urheiluun tutkimalla urheilulehdessä ja TUL-lehdessä sekä Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa esiintynyttä kirjoittelua Martti Vainion doping-tapauksessa. Tutkimuksessa selvitetään doping-kirjoittelun eroja kyseisissä lehdissä. Keskeisenä ongelmana Rahkosella on, miten urheilujärjestöjen lehdet suhtautuvat dopingin kaltaiseen ilmiöön, joka vie pohjaa pois urheilun eettiseltä perustalta. (Jussilainen 1986, 59.) Dopingia on tutkinut myös Vuolle tarkastellessaan, miten doping-kysymystä on käsitelty julkisessa sanassa, lähinnä lehdistössä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Aineisto on poimittu pääasiassa valtakunnallisista päivälehdistä ja osaksi aluelehdistä ja erikoislehdistä. Lisäksi mukana on muutamia radio-, TV- ja aikakauslehtipoimintoja. Raportin tarkoituksena on tuoda esiin 1970-luvun ja 1980-luvun alun doping-kirjoittelun olennaisimmat piirteet sisällön ja esitystavan suhteen. (Kaarninen 1983, 183.)

Reijo Pulli on Pro Gradu-työssään tutkinut kolmen Suomessa ilmestyvän urheilun erikoislehden (Urheilulehti, TUL, Liikuntakasvatus) kirjoittelua sekä kirjoitusten jakautumista orientoivaan, viihteelliseen ja praktiseen tietoon. Tutkielmassa käsitellään joukkotiedotuksen teoriaa ja urheilulehtien sisällön analysointia. Kirjoittaja kritisoi informaatioteoreettista mallia joukkotiedotuksen vaikutuksen kannalta. (Kaarninen 1983, 123.) Antti Selkee ja Jukka Väisänen ovat Pro Gradututkielmassaan tutkineet sanomalehtien liikunta-aineiston sisältöjä ja koulun kasvatustavoitteita. Tutkielma jakaantuu kahteen osaan: sanomalehdistön urheilu- ja liikunta-

aineiston määrällis-laadulliseen analyysiin sekä koulun kasvatuksellisten päämäärien vastaavuuden selvittämiseen lehtien urheilu- ja liikunta-aineiston kanssa. Tutkielmassa käytetään kahta luokitusrunkoa, jotka ristiintaulukoidaan ja näin saadaan selville, kuinka paljon lehdistökirjoittelu liikunnan osalta tukee koulun liikuntakasvatuksen tavoitteita. (Jussilainen 1985, 134.) Sanomalehtiä, urheilulehtiä sekä liikunnan joukkotiedotusta on siis tutkittu varsin paljon, mutta lajiliittojen lehdistä tehtyä tutkimusta ei ole tiettävästi aiemmin suoritettu.

8. SISÄLLÖNANALYYSI TUTKIMUSMENETELMÄNÄ

7.1. Mitä sisällönanalyysi on

Yhteiskuntatieteilijät alkoivat jo 1920-luvulla kehittää sisällönanalyttistä tutkimusmenetelmää. Silloin menetelmää käytettiin lähinnä sanomalehtikirjoitusten kvantitatiiviseen kuvaamiseen. Toisen maailmansodan aikana menetelmää kehitettiin edelleen. Tutkimuskohteena oli tuolloin propagandasisällöt ja -menetelmät. Tutkimusmenetelmän klassinen teos *Content Analysis in Communication Research* ilmestyi vasta vuonna 1952. 1960-luvun jälkeen sisällönanalyysin käyttö on levinnyt kaikkiin yhteiskuntatieteisiin. Joukkotiedotuksen tutkimuksessa se on yleisin menetelmä; sitä käytetään sekä sisältöjen kuvaamisessa että johtopäätöksiä teossa esimerkiksi sanoman tuottajasta, viestintävälineestä ja sanoman vaikutuksista. (Hadenius & Weibull 1970, 31-32.)

Berelson määrittelee sisällön erittelyn kommunikaation ilmissisällön objektiivista, systemaattista ja määrällistä kuvaamista varten soveltuvaksi menetelmäksi. (Berelson 1952, 18) Tämä niin sanottu klassinen menetelmä on käynyt hieman liian ahtaaksi, koska siinä kuvataan vain ilmissisältöä eikä oteta huomioon sanoman lähettäjää ja vastaanottajaa. (Borg 1968, 1-2)

Klassisen sisällönanalyysin mukaan kommunikaatiotutkimuksen yleinen kaava on seuraavanlainen: kuka sanoo kenelle mitä, miten, miksi ja millä vaikutuksella. Tätä kaavaa hyväksikäyttäen voidaan kvantitatiivisesti kuvata mitä on sanottu tai mitä on esitetty. Kun otetaan huomioon myös kvalitatiivinen kuvailu, voidaan analysoida

myös sanomaan liittyviä asenteita, kannanottoja (miten), lähettäjään liittyviä ominaisuuksia (kuka, miksi) ja vastaanottajaan liittyviä asioita (kenelle, millä vaikutuksella). Tämän kaltaisella tutkimuksella pyritään aktiivisuuteen ja yleistettävyyteen. (Lasswell, Lerner ja Pool 1952, 34.)

Pietilä määrittelee sisällön erittelyn seuraavasti: sisällön analyysi on joukko menettelytapoja, joiden avulla dokumenttien sisällöstä tieteellisiä pelisääntöjä noudattaen tehdään havaintoja ja kerätään tietoja. Nämä tiedot voivat koskea dokumenttien sisältöä ilmiönä sinänsä tai niitä ilmiöitä, joista dokumenttien sisältö voi epäsuorasti kertoa. Tiedot voidaan kerätä sanallisina ilmaisuina tai määrällisessä muodossa. Niitä voidaan käyttää ilmiöiden kuvaamiseen, mutta myös selittämiseen. (Pietilä 1976, 53-54.)

Kun sisällön erittely kohdistuu korostetusti sanomaan ja sen avulla pyritään kuvaamaan ilmisisältöä sellaisenaan kiinnittämättä huomiota tuottajiin ja vastaanottajiin, on kyse puhtaasta sisällön erittelystä (Maletzke 1963, 58, 64). Tällöin pääongelmana on mitä jokin kommunikaatio sisältää. Usein mukaan liitetään vertailu jonkin muun kommunikaation sisällöstä, kehitysten ja muutosten kuvailu, ominaisuuksien vertailu suhteessa tuottajiin, niihin kulttuureihin, joissa ne on tuotettu tai välineisiin, joilla kommunikaatio on välitetty. Lisäksi kommunikaatiota voidaan verrata tiettyihin standardeihin, esimerkiksi tilastoihin. (Pietilä 1969, 9.)

Ajallisten trendien, kehitysten ja muutosten kuvaamisen tutkimuksissa pyritään kuvaamaan ja vertailemaan eri ajankohtana tuotettuja tiedotteita joko yhden ja saman lähten sisällä tai eri lähteiden sisällä ja välillä. Tutkimuksen lähtökohdaksi voidaan asettaa ajankohdille ominaiset erot tai tutkimus voidaan myös aloittaa ilman ennakkoodotuksia. (Pietilä 1969, 9.)

Lavennetusta sisällönanalyysistä on kyse silloin, kun halutaan sisällön perusteella tehdä päätelmiä sanoman lähettäjistä, vastaanottajasta tai laajemmasta kulttuurista. Pelkästään sisällönanalyysin pohjalta ei tulisi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä, koska lisäksi tarvitaan esimerkiksi sanoman tuottajan haastattelua hänen asenteidensa ja tarkoitusperiensä selvittämiseksi. Sanoman vastaanottajaa taas tulisi haastatella

hänen kiinnostuksen kohteidensa ja sanoman luoman vaikutuksen selvittämiseksi. (Hadenius & Weibull 1970, 35.)

8.2. Sisällönanalyysi käytännössä

Koska sisällönanalyysi on vastauksen etsimistä johonkin ongelmaan, kuten muutkin tutkimusmenetelmät, se lähtee liikkeelle ongelmasta. Tutkimuksen ongelma määrittelee sen, mitä tietoja kerätään, mistä ja missä muodossa ne kerätään sekä miten niitä käsitellään vastauksien saamiseksi. Niinpä tutkimuksen ongelma tuleekin määritellä tutkimuksen alkuvaiheessa, jotta haluttava tieto voidaan täsmällisesti identifioida. (Pietilä 1976, 56.)

Aineistoa valittaessa on aluksi selvitettävä, mikä on tutkimuksen perusjoukko. Tällä tarkoitetaan niitä potentiaalisia tutkimusyksiköitä, joihin tutkittavat ilmiöt liittyvät. Lisäksi on määrättävä se ajanjakso, jonka puitteissa tutkimus tapahtuu. Esimerkiksi tietyn lehden sisältöä kuvattaessa tutkimuksen perusjoukon muodostavat lehden numerot ja tutkimuskaudeksi tulee se aika, jonka kuluessa lehti on ilmestynyt. Tutkimuksen perusjoukon ollessa niin suuri, ettei sen tutkiminen kokonaisuudessaan ole mahdollista, on valittava tutkimuskohteeksi vain osa siitä. Varsinainen tutkittava joukko valitaan yleensä otannalla, joka aineiston luonteesta johtuen suoritetaan useimmiten ositettuna otantana. (Pietilä 1976, 66, 92.)

Dokumenttiaineistolle rakentuvan tutkimuksen aineistovalintaan liittyy hyvin erityyppisiä pulmia tutkimusongelmasta riippuen. Esimerkiksi historiantutkimuksessa tutkija ei tutkimukseen ryhtyessään useinkaan tarkoin tiedä, mitä dokumenttilähteitä hän tulee tarvitsemaan. Lopullinen tutkimusaineisto selviää vasta tutkimuksen kuluessa. Sen sijaan esimerkiksi lehtitutkimuksessa tutkittavaksi aineistoksi määräytyvät tutkittavat lehdet. Mutta pulmatonta ei lopullisen tutkittavan aineiston valinta ole tällöinkään. Tutkijan on aluksi ratkaistava, miltä ajanjaksolta ja mitä nimenomaisia lehtiä hän tutkimukseensa valitsee, ja tämän jälkeen päätettävä, mitkä valittujen lehtien numerot muodostavat hänen lopullisen aineistonsa. (Pietilä 1976, 63.)

9. TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää aikuisten liikunnan prosentuaalista osuutta lajiliittojen lehdissä sekä tämän välistä yhteyttä eräisiin taustatietoihin. Taustatiedot, joihin tuloksia suhteutetaan, ovat: liittojen saama valtionapu ja liiton oma budjetti aikuisten liikunnan osalta, päätoiminen aikuisten liikunnan vastuhenkilö sekä suomalaisten keskuudessa suosittu liikuntalajit. Lopuksi tarkastellaan tulosohjausjärjestelmää ja sen tasa-arvoisuutta eri lajiliitoille. Saatujen tulosten perusteella pyritään selvittämään vastaako liittojen lehdissä näkyvä aikuisten liikunta muuten liiton toimintaa aikuisten liikunnan osalta.

1. Kuinka suuri prosentuaalinen osuus lajiliittojen lehtien sisällöstä on aikuisten liikuntaa käsitteleviä artikkeleita?
2. Miten aikuisten liikunnan prosentuaalinen osuus lehdissä vastaa kunkin liiton saamaa valtionapua sekä liiton omaa budjettia aikuisten liikunnan osalta?
3. Onko lehtien aikuisten liikunnan prosentuaalisessa osuudessa eroja sellaisten liittojen välillä, joilla on päätoiminen aikuisten liikunnan vastuhenkilö ja sellaisten, joilla ei ole?
4. Onko aikuisten liikuntaa enemmän niissä lehdissä, joiden edustamat lajit ovat suomalaisten eniten harrastamia liikuntalajeja?
5. Soveltuuko tulosohjausjärjestelmä kaikille lajiliitoille?

10. TUTKIMUSMENETTELY

10.1. Tutkimusaineisto

Tutkimuksessa selvitettiin aikuisten liikunnan osuutta lajiliittojen lehdissä. Tutkimusaineiston kerääminen tapahtui lajiliittojen valtionavun tulostietojen keruun yhteydessä. Liitot toimittivat Suomen Kuntourheiluliitolle aikuisten liikunnan osalta tietoja, joiden perusteella vuoden 1996 valtionapu määräytyi. Näiden tietojen yhteydessä lajiliittoja pyydettiin lähettämään kaksi vuoden 1995 aikana ilmestynyttä lehteä; vuoden ensimmäinen ja vuoden keskimäinen lehti. Suomen Kuntourheiluliitto tulee käyttämään tutkimuksen tuloksia taustatietoina valtionavun jakoperusteissa. Tutkimukseen haluttiin nimenomaan vuoden ensimmäinen ja keskimäinen lehti sen vuoksi, että monet lajit ovat joko kesä- tai talvilajeja, ja on tärkeää, että analysoidaan sekä kesä- että talvikauden lehti.

SLU:uun kuuluvia liikunnan lajiliittoja oli lehtien analysointivaiheessa Suomessa yhteensä 62. Oman lehtensä tutkimusta ja tulostietoja varten lähetti 38 lajiliittoa. Kaikilla lajiliitoilla ei edes ole omaa lehteä. Eräs liitto lähetti omaa lajiaan käsittelevän kaupallisen lehden, joka ei kuitenkaan ollut liiton toimittama, joten sitä ei voitu ottaa mukaan tutkimukseen. Erään liiton lehti oli vain yksilehtinen paperi, joka esitteli lajia, eikä sitäkään otettu tutkimukseen mukaan. Tutkimukseen osallistui 36 lajiliittoa. Niistä 17 lähetti kaksi lehteä, mutta niistäkin vain yhdeksän lähetti täysin oikeat lehdet. 8 lajiliitolta tuli kaksi peräkkäistä lehteä. 19 lajiliittoa lähetti vain yhden lehden. Tästä huolimatta kaikki lehdet analysoitiin samalla tavalla.

10.2. Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvantitatiivista sisällönanalyysiä. Kysymys oli kuitenkin varsin suppeasta sisällönanalyysistä. Tässä tutkimuksessa ei varsinaisesti analysoitu lehdessä olevan kommunikaation sisältöä, vaan tietynlaisen kommunikaation määrää. Jotta tuo tietty kommunikaatio voitiin löytää, täytyi ensin selvittää sen sisältö. Mutta tarkempaa sisällön selvittämistä ei tähän kvantitatiiviseen tutkimukseen kuulunut. Sisällön perusteella ei myöskään tehty päätelmiä sanoman lähet-

täjästä, vastaanottajasta tai laajemmasta kulttuurista. Tällöin olisi ollut kyse lavenne-
tusta sisällönanalyysistä.

Aluksi jokaisesta lehdestä mitattiin koko lehden pinta-ala, jotta voitaisiin laskea ai-
kuisten liikuntaa käsittelevien artikkeleiden osuus prosentteina. Lehden kokonaispin-
ta-ala sisältää myös kansi- ja takasivun sekä kuvat ja mainokset. Mittaus tehtiin
viivoittimella ja tulokset käsiteltiin neliösenttimetreinä. Tämän jälkeen mitattiin
kustakin lehdestä tutkimuksen alussa olleen aikuisten määritelmään kuuluneet artik-
kelit ja laskettiin niiden pinta-ala neliösenttimetreinä. Seuraavaksi laskettiin kussakin
lehdessä olleiden aikuisten liikunnan artikkeleiden osuus koko lehden pinta-alasta
prosentteina. Jos kyseinen lajiliitto oli lähettänyt kaksi lehteä, laskettiin keskiarvo
näiden kahden lehden tuloksista. Jos lehtiä oli lähetetty vain yksi, saatiin aikuisten
liikunnan prosentuaalinen osuus suoraan. Luettelo analysoiduista lehdistä löytyy
liitteenä (liite nro 1.).

Aikuisten liikunnan lehdistä saatujen prosentuaalisten osuuksien tuloksia verrataan
lajiliittojen saaman valtionavun määrään sekä liiton omaan budjettiin aikuisten liikun-
nan osalta. Aikuisten liikunnan valtionavun osuus lasketaan kunkin lajiliiton saamasta
kokonaisvaltionavusta, johon kuuluu myös valtionapu huippu-urheilun sekä lasten ja
nuorten liikunnan osalta. Aikuisten liikunnan valtionapu ilmaistaan prosentteina,
jolloin vertaaminen lehdistä saatuihin tuloksiin helpottuu. Liiton omasta vuosibudjetis-
ta lasketaan samalla tavoin aikuisten liikunnan osuus prosentteina kaikkien kolmen
liikunnan toimialojen kokonaismäärästä, mutta ei kuitenkaan koko budjetista. Kun
kaikki luvut ovat prosentteina, on niiden vertaaminen toisiinsa helpompaa. Lajiliitto-
jen tulosperusteinen määräraha vuodelta 1996 on liitteenä numero 2 ja lajiliittojen
omat budjettiluvut liitteenä numero 3.

Aikuisten liikunnan osuuksia lajiliittojen lehdissä tarkastellaan erikseen niissä lajii-
toissa, joilla on päätoiminen aikuisten liikunnan toimihenkilö ja verrataan niihin
liittoihin, joilla ei ole kyseistä päätoimista työntekijää. Isäksi tarkastellaan tuloksia
niissä lajiliitoissa, jotka kuuluvat suosituimpiin liikuntalajeihin Suomessa. Liite nume-
ro 4. kertoo eri lajien harrastajamääristä Suomen Liikunnan ja Urheilun sekä Suomen
Gallupin tutkimuksessa vuonna 1995.

11. TULOKSET

11.1. Aikuisten liikunnan prosentuaalinen osuus lehdissä

Tarkasteltaessa lehtimittausten tuloksia, on otettava huomioon, että Suomen Urheiluliiton Kuntolehti, joka sisälsi eniten aikuisten liikuntaa käsitteleviä artikkeleita, onkin nimenomaan kuntoilijoille suunnattu lehti. Lehden aiheet eivät käsittele varsinaisesti Suomen Urheiluliiton lajia; yleisurheilua, vaan yleisesti kuntoliikuntaa. Kuntolehden julkaisija on Suomen Urheiluliiton Julkaisut Oy, jonka omistaa Suomen Urheiluliitto, joten käytännössä lehti on SUL:n. Toimituksellinen yhteys SUL:n kanssa on vähäisempi; yhteistyötä SUL:n harrasteliikunnan kanssa ei juurikaan ole. Kuntolehti ei liity millään tavoin Suomen Urheiluliiton jäsenyyteen, vaan on täysin tilauspohjainen lehti. Tässä suhteessa se poikkeaa muiden lajiliittojen lehdistä. Siksi sitä onkin tässä tutkimuksessa käsiteltävä erillisenä osana, eikä sen tuloksia kannata suoraan verrata muiden lajiliittojen lehtiin.

Mittaustulokset lehtien kokonaispinta-alasta, aikuisten liikunnan pinta-alasta sekä aikuisten liikunnan osuus kunkin lehden kokonaispinta-alasta prosentteina löytyvät taulukosta 1. Tulokset on ilmoitettu suuruusjärjestyksessä siten, että liitto, jonka lehdistä löytyi eniten aikuisten liikuntaa käsitteleviä artikkeleita, on taulukon ylimmäisenä ja liitto, jonka lehdistä aikuisten liikuntaa löytyi vähiten, on alimmaisena taulukossa. Samat tulokset on havainnollisemmin esitetty kuviossa 1. Kuviossa 1. ei kuitenkaan ole ilmoitettu lukuja neliösenttimetreinä, vaan ainoastaan prosentteina. Kunkin lajiliiton lähettämien lehtien nimet ja lukumäärä ovat liitteenä (liite numero 1.).

TAULUKKO 1. Aikuisten liikunnan osuus lajiliittojen lehdissä.

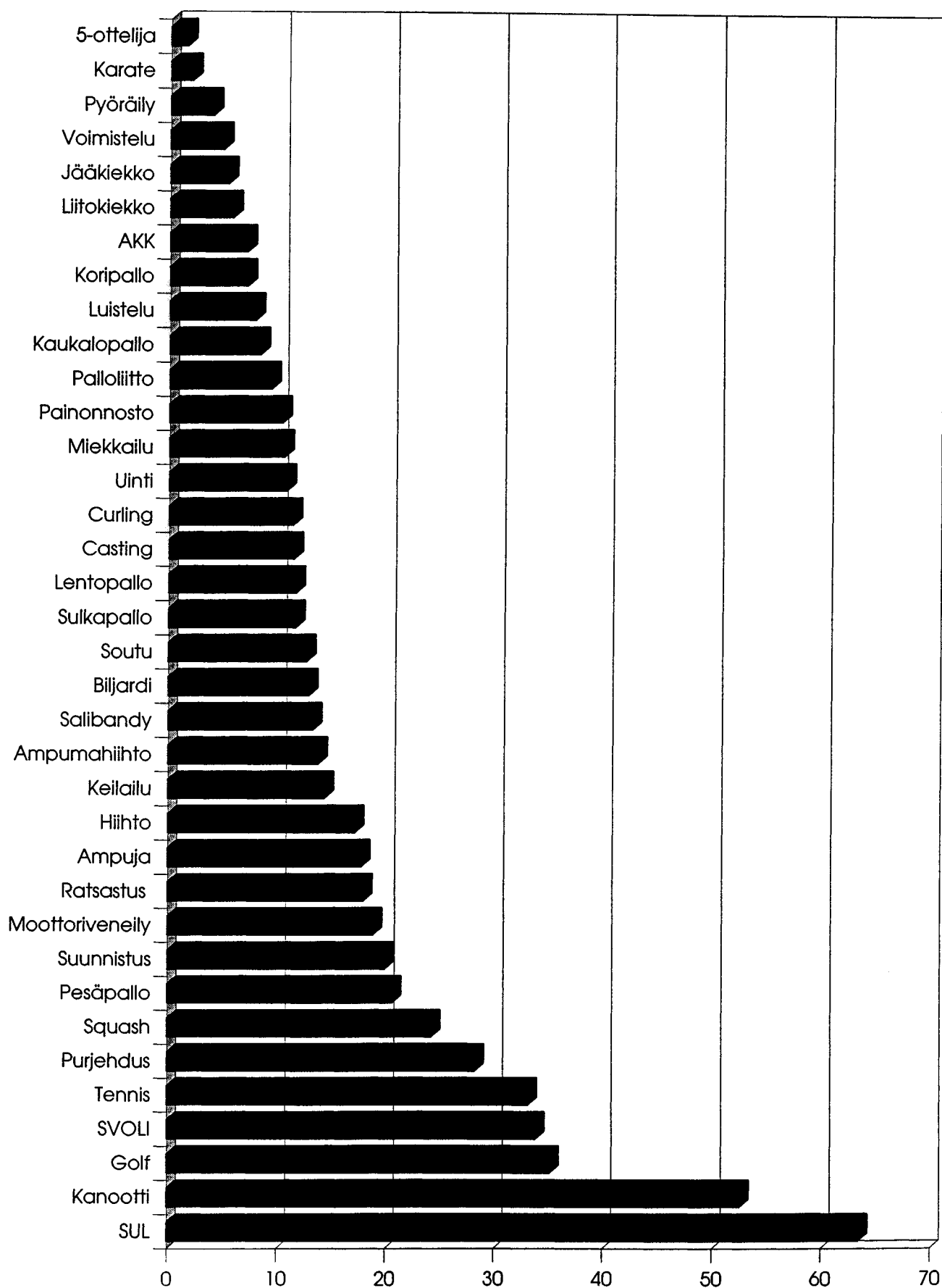
LAJILIITTO	KOKONAISPINTA- ALA CM	AIKUISTEN LIIKUNNAN PINTA-ALA CM	AIKUISTEN LII- KUNNAN PRO- SENTTIOSUUS
------------	--------------------------	--	--

SUL	56 318,72	35 268,56	63,25%
Melonta	35 481,6	18 637,73	52,53%
Golf	64 350	22 563,88	35,06%
SVOLI	39 810	13 156,32	33,78%
Tennis	27 627,6	9 164,42	33,17%
Purjehdus	25 958,4	7 317,15	28,19%
Squash	19 987,18	3 749,03	24,18%
Pesäpallo	39 358,8	7 761,22	20,57%
Suunnistus	70 686	14 250,58	19,90%
Moottoriveneily	7 701,12	1 443,96	18,75%
Ratsastus	38 296,8	6 849,3	17,89%
Ammunta	24 420	4 314,1	17,67%
Hiihto	60 040	10 659,41	17,06%
Keilailu	23 040	3 303,96	14,34%
Ampumahiihto	32 378,88	4 767,87	13,67%
Salibandy	38 942,4	5 171,78	13,23%
Biljardi	20 493	2 616,22	12,77%
Soutu	40 294	5 609,93	12,62%
Sulkapallo	40 980,8	4 799,91	11,60%
Lentopallo	91 200	10 574,1	11,59%
Casting	9 275	1 055,5	11,38%
Curling	14 576,8	1 645,05	11,29%
Uinti	50 616	5 437,12	10,74%
Miekkailu	11 368	1 196,01	10,52%
Painonnosto	28 420	2 924,3	10,29%
Palloliitto	48 336	4 483,18	9,28%

LAJILIITTO	KOKONAISPINTA- ALA CM	AIKUISTEN LIIKUNNAN PINTA-ALA CM	AIKUISTEN LII- KUNNAN PRO- SENTTIOSUUS
------------	--------------------------	--	--

Kaukalopallo	47 952	3 962,96	8,27%
Luistelu	7 884,8	614,4	7,79%
Koripallo	22 243,8	2 598,16	7,06%
AKK	39 780	2 790,48	7,02%
Liitokiekko	13 987	798,52	5,71%
Jääkiekko	79 458,72	4 213,72	5,30%
Voimistelu	11 316	546	4,83%
Pyöräily	17 146,17	668,21	3,90%
Karate	20 826	412,99	1,98%
Nykyaik.5-ottelu	6 932,34	115,5	1,50%

Jokaisen tutkimukseen osallistuneen lajiliiton oli määrä lähettää analysoitavaksi kaksi lehteä: vuoden ensimmäinen ja keskimäinen. 17 lajiliittoa lähettivät kaksi lehteä, mutta niistäkin kahdeksan liittoa lähetti kaksi peräkkäistä lehteä, eikä ensimmäistä ja keskimäistä. Siis vain yhdeksän lajiliittoa lähetti täysin oikeat lehdet. 19 lajiliitolta tuli vain yksi lehti. Yhteensä tutkimukseen osallistui 36 lajiliittoa. Kun lasketaan kaikkien lehtien keskiarvo, saadaan aikuisten liikunnan prosenttiosuudeksi 16,4. Tämän keskiarvon yläpuolelle pääsi 13 lajiliittoa. Jos Suomen Urheiluliiton kuntoleh-
teä ei verrata muihin lehtiin, löytyi Kanoottiliiton Meloja-lehdestä eniten (52,5%) aikuisliikuntaa. Ero seuraavaan, Golf-lehteen, on suuri, mutta siitä alaspäin erot pienenevät jo huomattavasti. Vähiten aikuisliikunnasta kertovia juttuja oli 5-ottelija-lehdessä. Siinä oli aikuisliikuntaa ainoastaan 1,5 prosenttia. (Kuvio 1.)

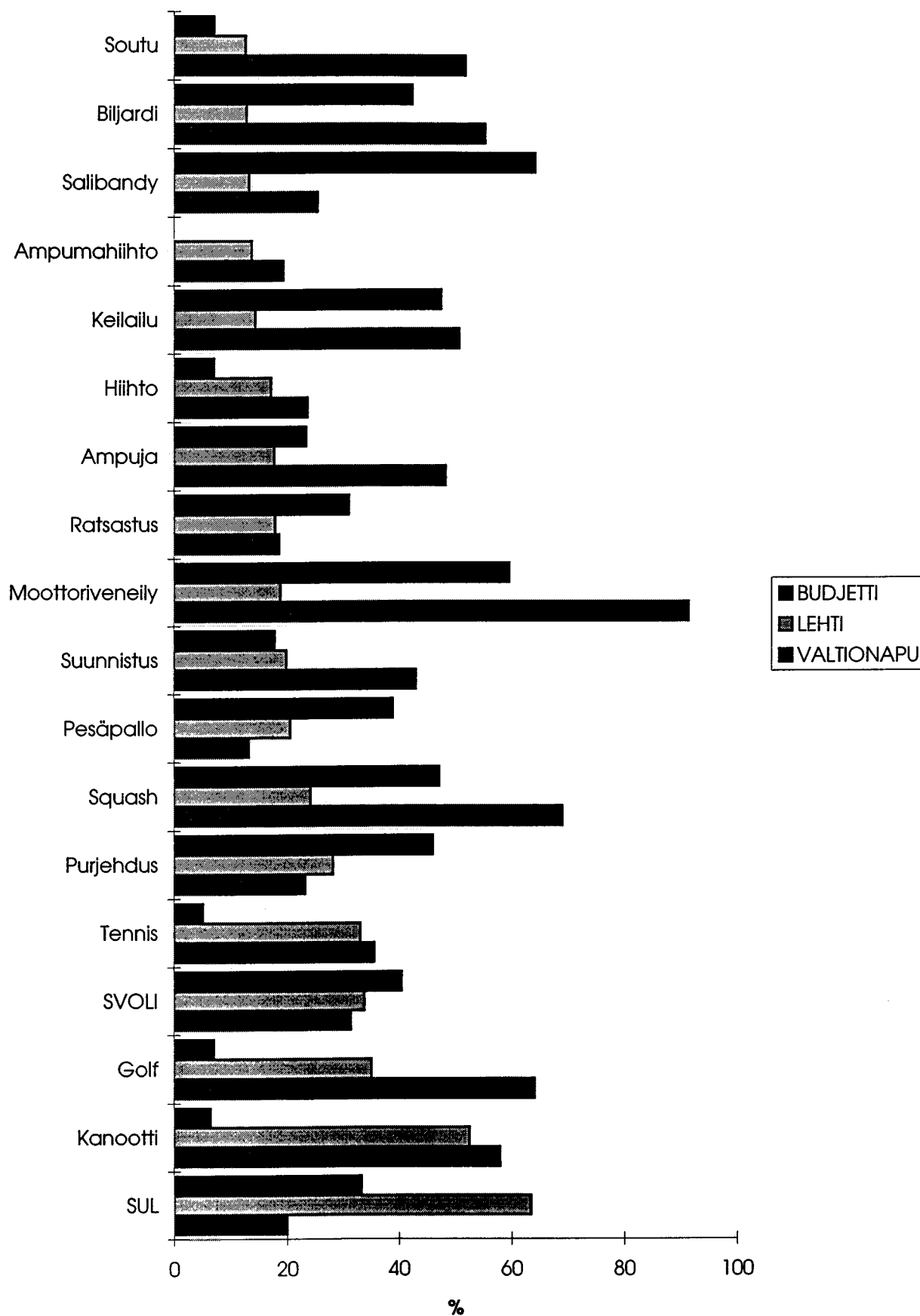
KUVIO 1. Aikuisten liikunnan prosentuaalinen osuus lajiliittojen lehdissä

11.2. Aikuisten liikunta lehdissä suhteessa liiton valtionapuun ja budjettiin

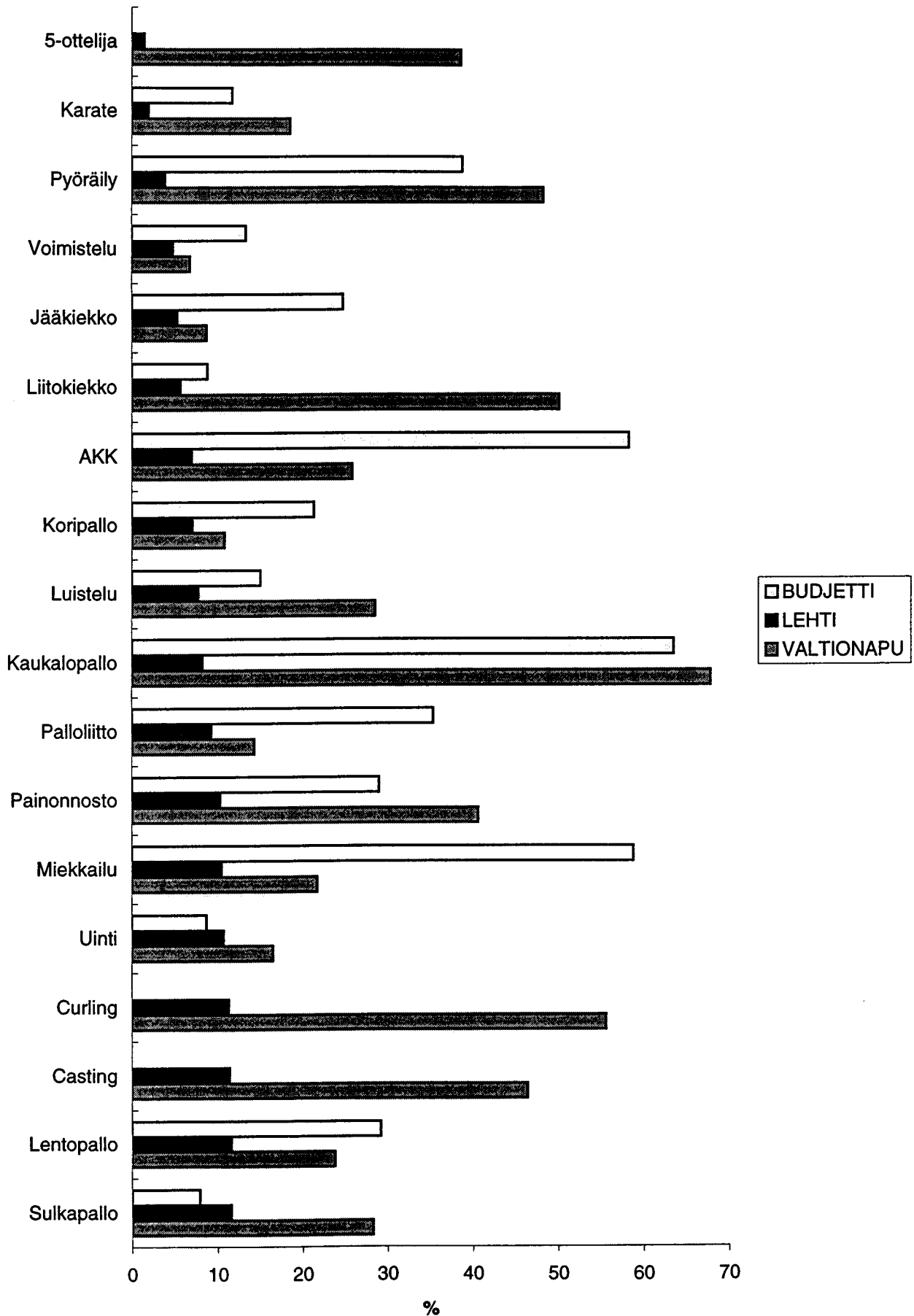
Tämän tulososan tarkoituksena on tarkastella yhteyksiä lehdistä löydetyn aikuisten liikunnan määrän ja liittojen saaman valtionavun sekä liiton oman budjetin välillä. Kaikki luvut on ilmoitettu prosentteina. Aikuisten liikuntaa käsittelevien artikkeleiden prosentuaalinen osuus koko lehdestä kuvaa aikuisten liikunnan määrää lehdessä. Kuviossa näkyvä valtionapu on aikuisten liikunnan osuus liiton saamasta valtionavusta prosentteina. Samoin budjetti tarkoittaa aikuisten liikunnan osuutta liiton kokonaisbudjetista. Nykyaikainen 5-ottelu-, curling-, casting- ja ampumahiihtoliitto eivät ilmoittaneet budjetistaan erikseen tietoja liikunnan eri toimialoilta (lasten ja nuorten liikunta, aikuisten liikunta ja huippu-urheilu), joten niiden kohdalla budjetista ei ole lainkaan merkintää. Liittojen määritelmät aikuisten liikunnasta saattavat vaihdella, joten budjettitiedot eivät ole täysin vertailtavissa eri liittojen välillä.

Jos liittojen lehdissä olevien aikuisten liikuntaa käsittelevien artikkeleiden määrä kuvastaisi täysin liiton panostusta aikuisten liikuntaan, ja jos aikuisten liikuntaan kohdennettu valtionapu ja liiton oma budjetti aikuisten liikunnan osalta olisivat sopu-soinnussa keskenään, olisivat kunkin liiton kaikki kuvion kolme palkkia samanpituiset. Näin ei kuitenkaan ole yhdenkään liiton kohdalla. Suurimmalla osalla liitoista, 23:lla 36:sta, suurin prosenttiluku löytyy valtionapua kuvaavasta palkista. Vain yhdellä liitolla, Suomen Urheiluliitolla, on aikuisten liikunnan osuus lehdessä suurempi kuin liiton saaman valtionavun tai liiton oman budjetin prosenttiluku aikuisten liikunnan osalta. Käytännössä kuitenkin millään liitolla lehden prosenttiosuus ei ylitä valtionavun tai budjetin prosenttilukua, koska kuten edellisessä luvussa esitettiin, on Suomen Urheiluliiton Kuntolehti nimenomaan kuntoilijoille suunnattu lehti. Myöskään liiton oma budjetti suhteessa valtionapuun eivät monellakaan liitolla vastaa toisiaan. Vain kaukalopallo-, pyöräily-, biljardi- ja keilailuliitoilla sekä SVOLilla budjetin ja valtionavun palkit ovat lähes samansuuruiset.

Lajiliitot ovat kuvion selkeyttämisen vuoksi jaettu kahdelle sivulle, kuvioihin 2. ja 3. Kuviossa 2. ovat liitot lehdissä olleiden aikuisten liikunnan prosentuaalisten osuuksien mukaisessa järjestyksessä Suomen Urheiluliitosta Soutuliittoon ja kuviossa 3. vastaavasti jäljelle jäävät liitot Sulkapalloliitosta 5-ottelijaliittoon.

KUVIO 2. Aikuisten liikunta lajiliittojen lehdissä ja liittojen saama valtionapu aikuisten liikuntaan sekä budjetti aikuisten liikunnan osalta.

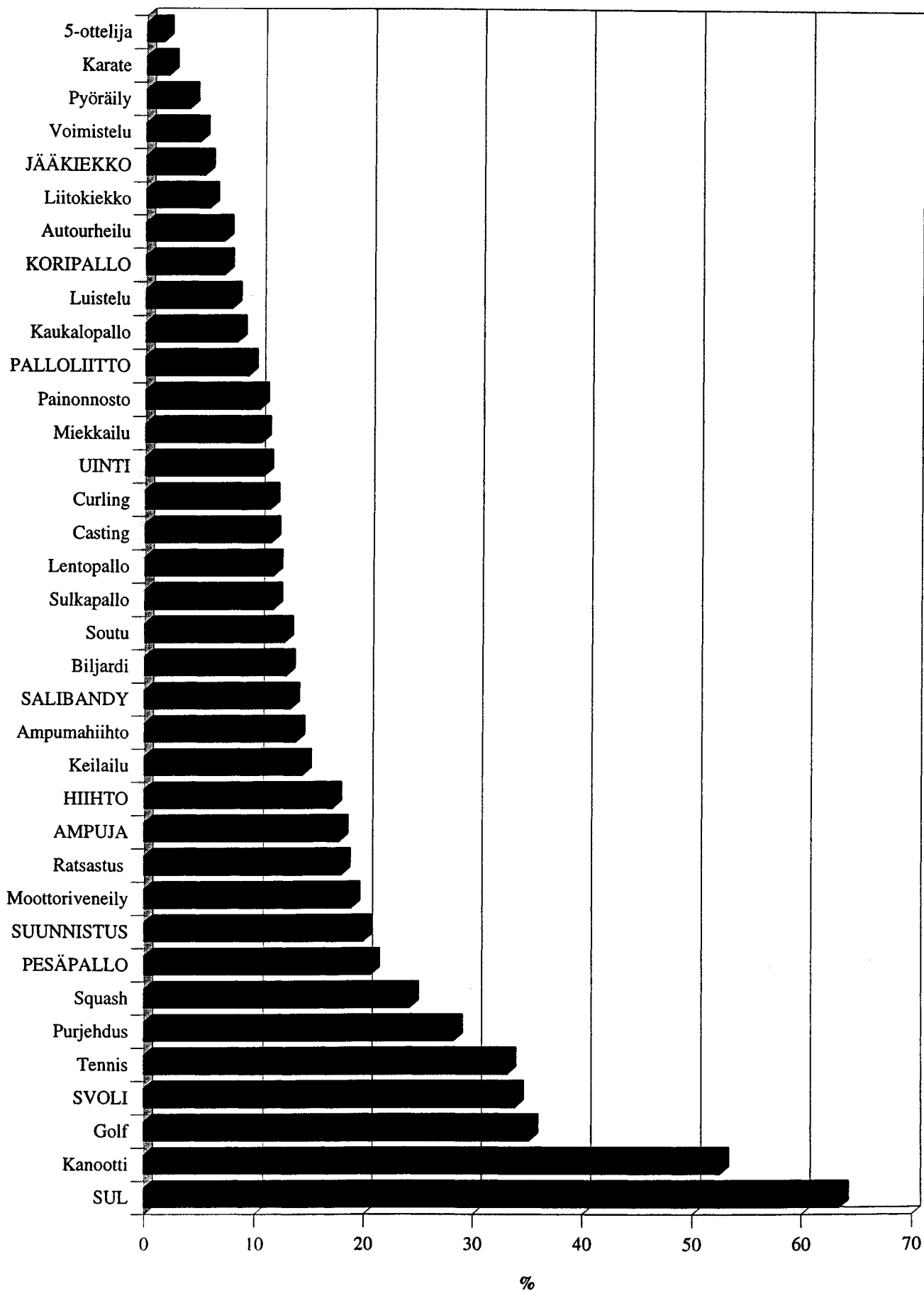
KUVIO 3. Aikuisten liikunta lajiliittojen lehdissä ja liittojen saama valtionapu aikuisten liikuntaan sekä budjetti aikuisten liikunnan osalta.

11.3. Erot lajiliittojen välillä

Tässä kappaleessa tarkastellaan onko aikuisten liikuntaa käsitteleviä artikkeleita enemmän niiden liittojen lehdissä, joilla on aikuisten liikunnasta vastaava päätoiminen työntekijä, kuin niiden liittojen lehdissä, joilla tätä työntekijää ei ole. Päätoiminen aikuisten liikunnan vastuhenkilö on 11 lajiliitolla. Nämä liitot ovat: Suomen Urheiluliitto, Suomen Voimistelu- ja Liikuntaseurat (SVOLI), Pesäpalloliitto, Suunnistusliitto, Ampujaliitto, Hiihtoliitto, Salibandyliitto, Uintiliitto, Palloliitto, Koripalloliitto sekä Jääkiekkoliitto. Nämä liitot voidaan erottaa kuviosta siten, että ne on kirjoitettu isoilla kirjaimilla.

Kuten voimme kuviosta 4. huomata, tulokset ovat varsin vaihtelevia. Aikuisten liikunnan vastuhenkilön omaavat lajiliitot eivät ole selkeästi kuvion kummassakaan päässä, vaan näitä liittoja löytyy sekä listan kärki- että häntäpäältä. Kun katsotaan lajiliittojen listaa aikuisten liikunnan suuruusjärjestyksessä eli alhaalta ylöspäin, niin suurin osa näistä liitoista, 7 kpl, löytyy kuitenkin mediaanin yläpuolelta. Näin 4 liittoa jää mediaanin alapuolelle. Myös aikuisten liikunnan prosentuaalisen osuuden keskiarvo on näillä 11 liitolla kaikkien liittojen keskiarvon yläpuolella. Kun kaikkien liittojen lehtien prosentiosuuksien keskiarvo on 16,4 prosenttia, niin näillä liitoilla, joilla on aikuisten liikunnan vastuhenkilö, keskiarvo on 19,8 prosenttia.

Kuviosta 4. ei voida kuitenkaan vetää johtopäätöksiä siihen suuntaan, että vastuhenkilöllä olisi merkittävä vaikutus lajiliiton lehdessä olevien aikuisten liikunnan artikkeleiden määrään. (Kuvio 4.)

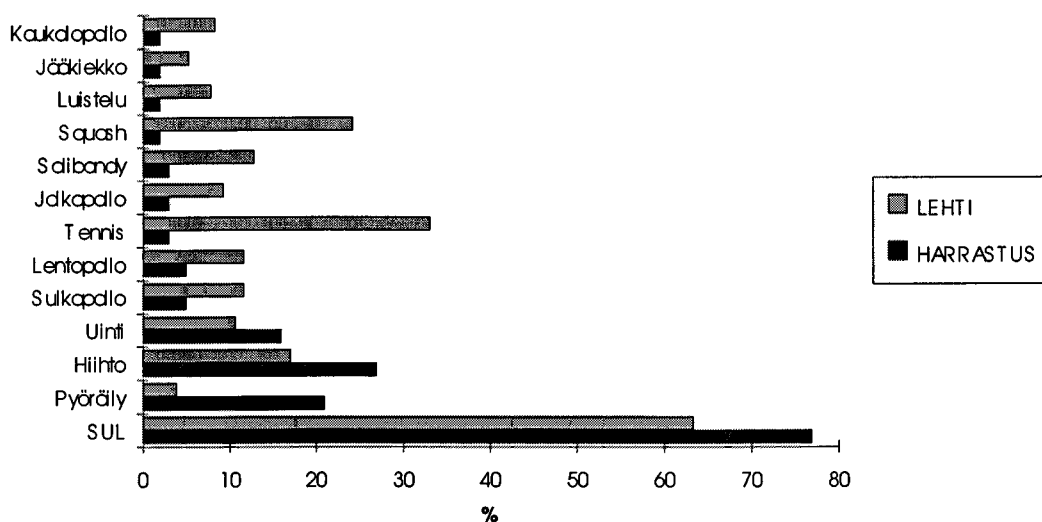

KUVIO 4. Aikuisten liikunta lehdissä lajiliitoilla, joilla on aikuisten liikunnan vastuhenkilö. Ao. liitot isoilla kirjaimilla.

11.4. Suomalaisen suosimat liikuntalajit ja aikuisten liikunta liittojen lehdissä

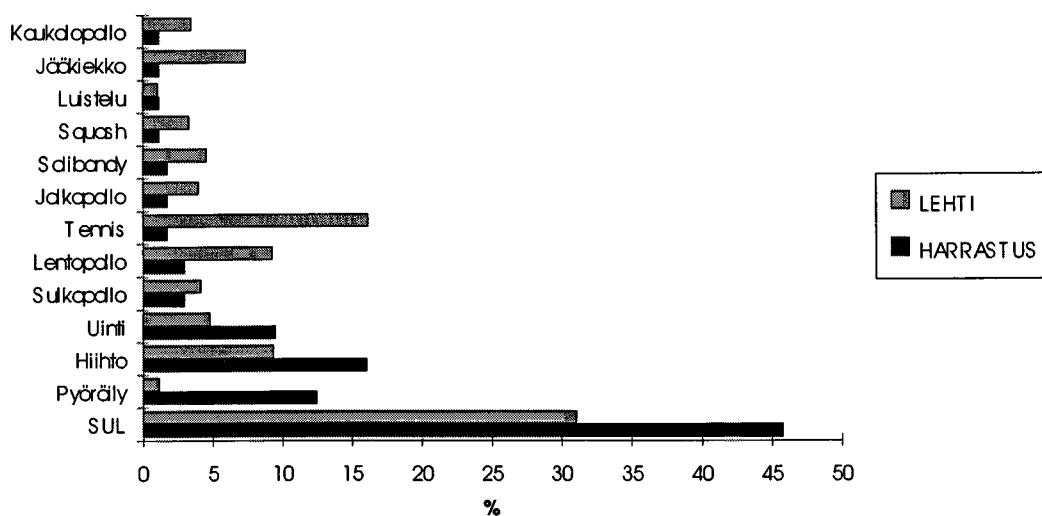
Kun selvitetään mahdollisia yhtäläisyyksiä suomalaisten eniten harrastamien liikuntalajien ja niiden lajien edustamien lehtien aikuisten liikunnan määrän välillä, voidaan asiaa tarkastella monin eri tavoin. Tässä tutkimuksessa käytetään kahta erilaista näkökulmaa. Toisessa verrataan lehdistä saatuja aikuisten liikunnan tuloksia suoraan Suomen Liikunnan ja Urheilun ja Suomen Gallupin tekemään tutkimukseen eri lajien harrastajamääristä (Kuvio 5.). Tutkimuksessa harrastajamäärät on ilmoitettu prosentteina. Mutta koska sama henkilö saattaa harrastaa useampaa kuin yhtä liikuntalajia, saadaan harrastajamäärien prosentteista yhteenlaskettuna enemmän kuin 100%. Tästä syystä toisessa tarkastelunäkökulmassa eri lajien harrastajamäärät suhteutetaan toisiinsa (Kuvio 6.). Samoin kuin myös lehtien aikuisten liikunnan prosentiosuudet suhteutetaan tarkasteltavien lajien kesken.

Kuviossa 5. verrataan eri lajien harrastajamääriä lehdissä olleiden aikuisten liikuntaa käsittelevien artikkeleiden määrään. Molemmat luvut on ilmaistu prosentteina. Suosituimmissa suomalaisissa liikuntalajeissa pyöräilyä lukuunottamatta näyttää olevan yhtäläisyyttä lehden prosenttien ja harrastajamäärien välillä. Näitä lajeja ovat: kävely- ja juoksulenkkeily, hiihto ja uinti. Lajeissa, joissa harrastajamäärät ovat selvästi näitä pienempiä, 5% tai vähemmän, ei vastaavanlaista yhtäläisyyttä löydy.

KUVIO 5. Aikuisten liikunnan osuus lehdissä ja harrastajamäärät suosituimmissa lajeissa.

Eri lajien harrastajamäärien suhdeluvut saadaan selville SLU:n ja Suomen Gallupin tutkimuksesta siten, että lasketaan yhteen kaikkien lajien prosentit ja kunkin lajin prosentuaalisen harrastajamäärän osuudet tästä kokonaismäärästä. Vertailusta on jätetty pois sellaiset tutkimuksen tuloksissa esiintyneet lajit kuten, kuntosaliharjoittelu ja -voimistelu, aerobic sekä voimistelu. Näin sen vuoksi, että näitä lajeja on vaikea yhdistää perustellusti mihinkään lajiliittoon, varsinkin kun Suomessa on kaksi liittoa (SVOLI, Voimisteluliitto), jonka toimintaan kuuluvat aerobic ja voimistelu. Kävelylenkkeilyn ja juoksulenkkeilyn prosenttiluvut on laskettu yhteen ja niitä verrataan Suomen Urheiluliiton Kuntolehden tuloksiin. Hiihto ja laskettelu on myös yhdistetty, sillä molemmat lajit kuuluvat Hiihtoliiton toiminnan piiriin. Lehdistä lajiliittojen keskinäistä suhdetta kuvaavat prosentit laskettiin seuraavalla tavalla. Ensin valittiin ne 13 lajiliittoa, jotka esiintyvät SLU:n ja Suomen Gallupin tutkimuksen tuloksissa. Osa näistä liitoista oli lähettänyt yhden ja osa kaksi lehteä. Jos lehtiä oli kaksi, laskettiin niissä olleiden aikuisten liikuntaa käsittelevien artikkeleiden pinta-alojen keskiarvo. Jos lehtiä oli vain yksi, saatiin pinta-ala suoraan. Sitten laskettiin kaikkien näiden 13 lehden aikuisten liikunnan pinta-alat yhteen ja kunkin lehden/lajiliiton osuus tästä pinta-alasta. Näin saatiin tulokseksi näiden lajien keskinäinen suhde aikuisten liikuntaa käsittelevien artikkeleiden osalta. Kuviossa 6. käytetään edellä selostetulla tavalla suhteutettuja prosenttilukuja. Edelliseen tarkastelutapaan verrattuna ovat selvimpiä yhtäläisyyksiä sisältäneet lajit vaihtuneet. Nyt luistelu, sulkapallo, hiihto, jalkapallo ja salibandy näyttävät olevan lajeja, joissa samankaltaisuus lehtien aikuisten liikunnan määrän ja harrastajamäärien välillä on suurin.

KUVIO 6. Aikuisten liikunta lehdissä ja harrastusmäärät suhteutettuna lajien kesken.

12. POHDINTA

Pohdinnassa käsitellään erikseen tutkimuksen tutkimusmenettelyosaa ja tulososaa. Tutkimusmenettelyosan tarkastelussa keskitytään menetelmän ja erityisesti mittausten luotettavuuteen. Tulososan tarkastelussa tehdään johtopäätöksiä tuloksista ja pohditaan niiden merkitystä lajiliittojen kannalta.

12.1. Tutkimusmenettely

Tutkimusaineiston osalta voidaan pohtia ainakin sitä, mitä merkitystä tulosten kannalta on sillä, että osa lajiliitoista lähetti tutkimusta varten kaksi lehteä ja osa vain yhden lehden. Tarkoitushan oli, että analysoitaisiin yksi talvikauden ja yksi kesäkauden lehti, koska useimmat Suomessa harrastettavat liikuntalajit ovat kausiluonteisia. 36:sta analyysin kohteena olleista lajiliitosta vain 9 eli 25 prosenttia lähettivät ne lehdet, joita tutkimukseen pyydettiin. Muut lajiliitot lähettivät joko vain yhden lehden tai kaksi peräkkäistä lehteä.

On vaikeaa antaa tyhjentävää vastausta kysymykseen, miten suuri merkitys on sillä, analysoidaanko yksi vai kaksi lehteä kultakin lajiliitolta. Niistä lajiliitoista, jotka lähettivät kaksi lehteä, osalla oli aikuisten liikunnan prosentuaalisessa osuudessa suuria eroja kesä- ja talvikauden lehtien välillä. Samoin myös niillä liitoilla, jotka lähettivät kaksi peräkkäistä lehteä. Osalla lajiliitoista kuitenkin molempien lehtien prosenttiosuudet olivat lähes samat. Voidaan olettaa, että joillakin lajiliitoilla aikuisten liikunnan osuudet vuoden eri lehdissä vaihtelevat paljon ja joillakin vain vähän. Tulos on luotettavampi niiden lajiliittojen osalta, jotka lähettivät kaksi lehteä, kuin niiden, joilta tutkimukseen saatiin yksi lehti. Luotettavin tulos luonnollisestikin olisi, jos kaikkien lajiliittojen vuoden jokainen lehti olisi analysoitu, mutta tällöin lehtien kokonaisuus olisi noussut niin suureksi, että työ olisi ollut kohtuuttoman suuri.

Tutkimusmenetelmän luotettavuuden arvioinnin kannalta hyvin tärkeä tekijä on tutkimuksen alussa esitetty ja tutkimuksessa käytetty aikuisten liikunnan määritelmä. Sen perusteella valittiin, mitä lehdistä mitattiin. Määritelmä toimi kriteerinä lehdistä valituille artikkeleille ja tuo kriteeri pysyi samana kaikkien lehtien analysoinnin

kohdalla koko tutkimuksen ajan. Aikuisten liikunnan määritelmään pitää sisällään perinteisen kuntoliikunnan lisäksi myös SM-tason alapuolella olevan kilpaurheilun. Joten esimerkiksi jääkiekkolehdestä olevat artikkelit I-divisioonan otteluista sisältyvät määritelmään ja siksi ne otettiin mittaukseen mukaan. Tämä esimerkki havainnollistaa meille, miten laaja aikuisten liikunnan määritelmä on. Määritelmä on kuitenkin lähtöisin valtionavun jakoperusteista, eikä ole täysin yhteneväinen kaikkien lajiliittojen kesken. Lajiliitot käyttävätkin usein termiä harrasteliikunta, jolle ei ole ollenkaan selkeää kaikille lajeille sopivaa yhteistä määritelmää. Tämä termistö kaipaisikin hieman selvennystä sekä lajiliittojen että Opetusministeriön osalta.

Mittauksen osalta reliabiliteetin todistaminen ei liene vaikeaa. Kuten tutkimusmenetelmissä selostettiin, mittaukset tehtiin viivoittimella, ja koska työ tehtiin huolellisesti, on mittausvirheen esiintyminen varsin epätodennäköistä. Tutkimuksen voi myös toistaa samoin kriteerein ja samalla tavalla. Mahdolliset virheet liittyvät validiteettiin. Mitattiinko varmasti sitä, mitä oli tarkoitus mitata? Tähän kysymykseen vastattiin jo edellisessä kappaleessa, jossa käsiteltiin mittauskriteereitä eli aikuisten liikunnan määritelmää. Kaiken kaikkiaan suurimmat virhemahdollisuudet liittyvät aineistoon, eivätkä tutkimusmenetelmään.

12.2. Tulokset

Tulosten pohdinnassa ja johtopäätösten tekemisessä edetään järjestyksessä tutkimusongelma tutkimusongelmalta tai paremminkin kuvio kuviolta. Eli järjestys on sama kuin tulosten esittämisjärjestys.

12.2.1. Aikuisten liikunnan prosentuaalinen osuus lehdissä

Ensimmäinen osa tuloksista kuvasi suoraan lajiliittojen lehdistä mitattuja aikuisten liikunnan prosentuaalisia osuuksia. Tulokset on ilmaistu sekä kuvion että taulukon muodossa. Taulukosta nähdään tarkasti lehdistä mitatut neliösenttimetrimäärät sekä koko lehdestä että aikuisten liikunnan osalta ja myös aikuisten liikunnan prosenttiosuudet. Mutta havainnollisemmin ja nopeammin prosenttiluvut näkyvät kuviosta 1.

Jos taulukosta tai kuviosta silmäilläään liikuntalajeja, niin voidaan huomata, että alaosassa, eli siellä, missä aikuisten liikuntaa on eniten, on myöskin enemmän lajeja, jotka mielletään ns. kuntoliikuntalajeiksi, ja jotka ovat myös suurelle yleisölle tutumpia lajeja. Tällaisia lajeja ovat mm. melonta, tennis, squash, suunnistus, hiihto, salibandy ja soutu. Aivan listan alaosassa oleva golf tunnetaan nykyään ainakin joissakin piireissä suosittuna kuntoilulajina. Lisäksi Golf-lehden suurta aikuisten liikunnan osuutta selittänee se, että huippu-urheilu golfissa on ainakin toistaiseksi Suomessa hyvin vähäistä.

Kuvion alkuosasta, jossa aikuisten liikuntaa on vähemmän, löytyy lajeja, joita ei niinkään pidetä kuntoliikuntalajeina. Näitä ovat esim. seuraavat lajit: nykyaikainen 5-ottelu, karate, jääkiekko, liitokiekko, autourheilu, koripallo, painonnosto ja miekkailu. Nämä liikuntalajit tunnetaan enemmänkin lajeina, joihin keskittyvät huippu- tai ainakin kilpaurheilijat. Selvänä poikkeuksena mainittakoon pyöräily, joka on suomalaisten toiseksi eniten harrastama liikuntalaji. Sillä on ollut lehdessään kolmanneksi vähiten aikuisten liikuntaa käsitteleviä artikkeleita. Myös uinti on ”eksynyt väärälle puolelle” taulukkoa, joskaan ei niin selvästi kuin pyöräily. Taulukon keskivaiheilla erot lajien välillä ovat hyvin pieniä.

Jos kunkin lajiliiton lehdessä olevan aikuisten liikuntaa käsittelevien artikkeleiden määrä kuvaisi kyseisen liiton panostusta aikuisten liikunnan toimialaan, olisi aikuisten liikunnan osuus ns. kuntoliikuntalajeissa muita suurempi. Ja näinhän näyttää ainakin jossain määrin olevan. Tosin täytyy muistaa, että SUL:n Kuntolehteä lukuunottamatta lajiliittojen yleinen käytäntö on, että lehden saa automaattisesti maksamalla lajiin tarvittavan kilpailulisenssin. Tästä luonnollisestikin seuraa, että suurin osa lehden lukijoista on nimenomaan kilpaurheilijoita, nuoria tai aikuisia. Siksi onkin ymmärrettävää, jos harrasteliikkujille suunnattuja juttuja on lehdissä vähemmän kuin esim. lapsille ja nuorille suunnattuja. Ehkä lajiliittojen kannattaisi lisätä aikuisten liikuntaa käsitteleviä artikkeleita lehdissään ja samalla markkinoida lehteään kuntoliikkujille. Näin monet lajiliitot saattaisivat saavuttaa kokonaan uuden asiakassegmentin.

12.2.2. Aikuisten liikunta lehdissä suhteessa liiton valtionapuun ja budjettiin

Kuvioista 2. ja 3. voidaan tarkastella yhtäläisyyksiä kunkin lajiliiton lehdessä olleen aikuisten liikunnan määrän sekä sen saaman valtionavun ja oman budjetin välillä. Myös liiton saama valtionapu ja sen oma budjetti ovat aikuisten liikunnan osuuksia kokonaisvaltionavusta ja -budjetista. Kaikki kolme lukua ovat prosentteina, jotta vertailu olisi helpompaa.

Monella lajiliitolla on yllättävän suuria eroavaisuuksia valtionavun ja budjetin prosenttiluvuissa. Liittojen oma budjetti ei siis useinkaan vastaa sen saamaa valtionapua. Jos lajiliittojen antamat tulostiedot vastaisivat niiden omaa suunnitelmaa, eli budjettia, niin silloinhan valtionavun ja budjetin suhde olisi sama. Tosin tässä saatetaan törmätä samaan käsitteidenmäärittelyongelmaan kuin aiemminkin. Ainakin budjeteissaan lajiliitot määrittelevät aikuisten liikunnan eri tavoin. Jos termit ja käsitteet olisivat kaikille samat, olisi vertailu helpompaa ja myös luotettavampaa.

Kuvion perusteella tulee voida vastata tutkimusongelman kysymykseen siitä, miten aikuisten liikunnan prosentuaalinen osuus lehdissä vastaa kunkin liiton saamaa valtionapua sekä liiton omaa budjettia aikuisten liikunnan osalta. Vastaus on: huonosti. Vain muutamalla lajiliitolla kaikkien kolmen prosenttiosuudet ovat lähellä toisiaan. Yhdelläkään ne eivät ole täysin samat. Suomen Urheiluliiton Kuntolehteä lukuunottamatta minkään lajiliiton lehdessä ei aikuisten liikunnan osuuden prosenttiluku ollut suurempi tai yhtä suuri kuin liiton saaman valtionavun tai budjetin prosenttiluku. Tämä kertonee sen, että kaikilla näillä lajiliitoilla sekä oma että valtion rahallinen panostus aikuisten liikuntaan on suurempi kuin aikuisten liikunnan näkyvyys lajiliiton lehdessä.

12.2.3. Erot lajiliittojen välillä

Tuntuisi loogiselta, jos sellaisilla lajiliitoilla, joilla on päätoiminen aikuisten liikunnasta vastaava työntekijä, olisi enemmän lehdessä aikuisten liikuntaa käsitteleviä artikkeleita, kuin niillä lajiliitoilla, joilla tätä työntekijää ei ole. Mutta näin ei tulosten perusteella näytä kuitenkaan olevan. Ei ainakaan kaikkien lajiliittojen kohdalla.

Kuitenkin keskimäärin aikuisten liikuntaa käsitteleviä artikkeleita on enemmän niillä lajiliitoilla, joilla on aikuisten liikunnan vastuuhenkilö. Näillä liitoilla lehtien aikuisten liikunnan prosentiosuuksien keskiarvo on 19,8 prosenttia, kun se kaikilla lajiliitoilla yhteensä on 16,4 prosenttia. Mutta ero ei ole kovin suuri. Erityinen harrasteliikuntasiivu tai -sivut olivat Pesis- ja Suunnistaja-lehdissä. Pesäpallo- ja Suunnistusliitoilla on myös molemmilla aikuisten liikunnan päätoiminen vastuuhenkilö. Silti näiden liittojen lehdissä aikuisten liikunnan määrä ei noussut kovin suureksi. Molempien prosenttiluvut olivat lähes samat: Pesäpalloliitolla 20,6 ja Suunnistusliitolla 19,9 prosenttia.

Pesäpallo- ja Suunnistusliittoja lukuunottamatta aikuisten liikunnan määrällä lehdessä ja aikuisten liikunnan vastuuhenkilön olemassaololla kyseisessä lajiliitossa ei näytä olevan selvää yhteyttä. Syynä tähän voi olla se, että aikuisten liikunnan vastuuhenkilö keskittyy enemmän harrasteliikuntatoiminnan järjestämiseen, kuin tiedottamiseen tai lehtiartikkeleiden kirjoittamiseen.

12.2.4. Suomalaisten suosimat liikuntalajit ja aikuisten liikunta liittojen lehdissä

Tässä osassa tarkasteltiin yhtäläisyyksiä suomalaisten eniten harrastamien liikuntalajien sekä niiden lajien edustamien lehtien aikuisten liikunnan välillä. Tuloksissa havaittiin olevan yhteyttä joidenkin suosittujen lajien ja lehden aikuisten liikunnan määrän välillä. Näitä lajeja ovat kävely- ja juoksulenkkeily, hiihto ja uinti. Vähemmän harrastetuissa liikuntalajeissa ei yhtäläisyys lehden kanssa ole niin suuri. Poikkeuksena on pyöräily, aivan kuten havaittiin jo ensimmäisen tutkimusongelman käsittelyn yhteydessä. Pyöräilyliiton lehdessä oli yllättävän vähän aikuisten liikuntaa ottaen huomioon, kuinka suosittu kuntoilu muoto pyöräily Suomessa on. Mutta

samoin kuin monen muunkin lajiliiton lehti, niin myös Pyöräily-lehti on hyvin voimakkaasti kilpapyöräilijöille suunnattu lehti. Se ei todennäköisesti tavoita montakaan kuntoilumielessä pyöräilyä harrastavaa.

Mielenkiintoinen havainto on, että neljän suosituimman liikuntalajin; lenkkeily, pyöräily, hiihto ja uinti, harrastusmäärän prosenttiluku on suurempi kuin lehden prosenttiluku. Muissa, vähemmän harrastetuissa liikuntalajeissa taas luvut ovat toisinpäin: lehden prosenttiluku on harrastajamääriä suurempi. Syy tähän löytynee paremmin harrastajamäärien kuin lehtien puolelta. Erot eri lehtien välillä eivät ole kovinkaan suuret, mutta harrastajamäärät tippuvat aika paljon neljän suosituimman liikuntalajin jälkeen.

Yhtäläisyyksiä lehtien aikuisten liikunnan ja harrastajamäärien välillä tarkasteltiin myös suhdelukujen avulla. Kuten tulososassa tarkemmin selostettiin, sekä harrastajamäärät että lehtien aikuisten liikunnan osuudet suhteutettiin toisiinsa siten, että huomioon otettiin ainoastaan tässä tarkastelussa mukana olleet lehdet ja liikuntalajit. Eniten harrastettujen liikuntalajien osalta tulokset eivät oleellisesti muuttuneet. Lenkkeilyn, pyöräilyn, hiihdon ja uinnin osalta sekä järjestys että kunkin lajin sisäinen lehden ja harrastuksen suhde pysyi lähes samana. Erot edelliseen tarkasteluun verrattuna olivat suuremmat vähemmän suosittujen lajien kohdalla. Tässä suhdelukutarkastelussa luistelu, sulkapallo, jalkapallo ja squash olivat lajeja, joilla lehden ja harrastajamäärän ”palkit” olivat lähimpänä toisiaan.

12.2.5. Tulohjousjärjestelmän soveltuvuus lajiliitoille

Neuvotteleva virkamies Timo Haukilahti arvioi opetusministeriön ja Suomen Liikunnan ja Urheilun Järjestöpäivillä nykyisen tulohjousjärjestelmän kasvattavan isojen liittojen - lähinnä joukkuelajien - valtionapua ja kuihduttavan pieniä, lähinnä huippu-urheiluun keskittyviä yksilölajeja. Haukilahti ennustaa muutaman lajiliiton kuihtuvan kokonaan vuosikymmenessä, jos nykyinen tulohjous toteutetaan ilman harkintaa. Osa perinteisistä lajeista, kuten yleisurheilu, hiihto ja paini menettäisivät valtionapuaan. Jalkapallo, jääkiekko sekä Suomen Voimistelu- ja Liikuntaseurat saisivat muhkean lisäpotin. (Viitanen 1997, 2.)

Valtionapua jaettaessa arvioidaan liikuntajärjestöjen tekemän työn laatua ja määrää. Määrätiedot, esimerkiksi lajia harrastavat lapset ja nuoret, ovat useimmissa lajeissa yksinkertaisia mitata. Laadun arvioiminen onkin jo vaikeampaa. On kuitenkin lajeja, joissa myös määrätulosten mittaaminen on vaikeaa. Hiihto on tästä hyvä esimerkki. Erityisen vaikeaa mittaaminen on silloin, kun puhutaan aikuisten liikunnan tuloksista. Suurin osa laduillamme hiihtävistä kuntohiihtäjistä hiihtää joko yksin tai perheen tai ystävien seurassa. He eivät osallistu erilaisiin kuntotapahtumiin tai kilpailuihin, eivätkä kuulu mihinkään liikuntaseuraan, vaan hiihtävät vain omaksi ilokseen. Heidän harrastamisensa useutta ei kukaan merkitse muistiin, paitsi ehkä he itse merkitsevät hiihtämänsä kilometrit kalenteriinsa. Mutta sieltä tiedot eivät kulje eteenpäin valtionapua jakaville henkilöille.

Missä ovat vanhat kunnon kansanhihtovihkot, jotka roikkuivat latujen varsilla puuhun kiinnitetystä laatikosta, ja jotka hiihtokauden jälkeen kerättiin liikuntatoimistoihin yhteenvetoa varten? Jopa kaikkein kovavauhtisin kuntohiihtäjä malttoi hellittää hetkeksi ja pysähtyä vihkoon ääreen kirjoittamaan siihen nimensä, päivämäärän ja hiihtämänsä kilometrit. Monelle oli jopa ylpeyden- tai kilpailunaihe saada vihkoon nimensä mahdollisimman usein hiihtokauden aikana. Koetaanko tämä vanha konsti liian vanhanaikaiseksi nykyajan tietoyhteiskunnassa? Joskus kuitenkin vanha konsti on parempi kuin pussillinen uusia.

Jos hiihtoa verrataan esimerkiksi jääkiekkoon, on tilanne hyvin erilainen. Lapset ja nuoret saattavat vielä pelata jääkiekkoa kaveriporukassa lähion kaukalossa tai satunnaisesti mökin järven jäällä, mutta aikuisille tämä lienee melko harvinaista. Valtaosa jääkiekkoa pelaavista - lapsista ja aikuisista - ovat jonkin urheiluseuran jäseniä. Nykyään se onkin lähes välttämättömyys päästäkseen jäähalliin tai kaukaloon pelaamaan. Hiihdon kaltainen tilanne on myös muilla sellaisilla kuntoliikuntalajeilla, joihin ei tarvita jotain erityistä rakennettua ympäristöä. Tällaisia lajeja ovat mm. kävely- ja juoksulenkkeily sekä pyöräily. Kävelylenkkeily, pyöräily ja hiihto ovat kuitenkin Suomen Gallupin ja Suomen Liikunnan ja Urheilun tekemän tutkimuksen mukaan aikuisväestön keskuudessa kolme suosituinta lajia.

Voimistelu ja aerobic ovat myös aikuisväestön keskuudessa suosittuja lajeja, mutta niiden tilanne on melko erilainen kuin lenkkeilyn, pyöräilyn ja hiihdon. Kaikki nämä lajit liikuttavat suuria massoja, mutta tilastointi on voimistelun ja aerobicin osalta helpompaa. Kotivoimistelua varsinkin vanhempi väestö harrastaa, mutta aerobicia tuskin kukaan harrastaa yksin. Aerobic onkin hieman erikoinen laji, sillä se on yksilölaji, jota harrastetaan ryhmässä. Kilpailumuotona se on ainakin toistaiseksi hyvin harvinainen. Joukkuelajien ohella se pärjää hyvin nykyisessä valtiovuonossa.

Vastaus kysymykseen, onko tulosohjaus oikeudenmukainen kaikille lajiliitoille, kuuluu: ei ole. Kuten edellä on esitetty, se suosii selvästi joukkuelajeja sekä lajeja, joissa harrastajien rekisteröinti on helppoa. Niinpä hiihtoliiton ja muiden sen kaltaisten lajiliittojen tulisikin keksiä jokin uusi keino harrastajiensa määrän laskemiseen, mikäli kansanhihtovihkolla ei ole paluuta tulevaisuuteen.

Tässä tutkimuksessa selvitettiin aikuisten liikuntaa lajiliittojen lehdissä ja sen yhteyksiä taloudellisiin tekijöihin ja harrastajamääriin. Olisi mielenkiintoista tehdä vastaava selvitys muista liikunnan toimialoista: lasten ja nuorten liikunnasta sekä huippu-urheilusta, ja verrata niistä saatuja tuloksia tämän tutkimuksen tuloksiin. Näin voitaisiin jokainen lehti analysoida tarkemmin, ja selvittää mikä on kunkin liikunnan toimialan osuus lehdessä. Näitä tuloksia voitaisiin verrata kunkin lajiliiton kunkin liikunnan toimialan taloudellisiin taustatietoihin. Näin saataisiin laajempaa tietoa lajiliittojen julkaisemista lehdistä.

Mikä on sitten tämän tutkimuksen yhteiskunnallinen - tai jokin muu merkitys? Mielestäni näin jälkeenpäin arvioituna tutkimuksen tärkeintä ja merkittävintä osaa on sen loppuosa, tulosohjausjärjestelmän tarkastelu, mikä ei ole kuitenkaan varsinainen tutkimustulos, vaan pohdiskelua tutkimuksen pohjalta ja sen mukanaan tuomia ajatuksia tulosohjausjärjestelmästä. Suomen Kuntourheiluliitto aikuisten liikunnan valtionapua valmistelevana organisaationa käyttää tutkimuksen varsinaisia tuloksia apunaan valmistellessaan valtion määrärahojen jakoa lajiliitoille, joten sitä kautta tutkimusta voidaan pitää yhteiskunnallisesti merkittävänä.

LÄHTEET

- BORG, U. (Toim.) (1968). Sisällönanalyysin tavoitteista ja metodisista pulmista. Tampereen yliopiston tutkimuslaitos. Monistesarja n:o 42.
- HADENIUS, S. & WEIBULL, L. (1970). Press, radio, TV. Stockholm: Viktor Pett sons bokindustri avs.
- HEMANUS, P. (1983). Urheilujournalismi ja huippu-urheilu: Heijastussuhde vai symbioosi? Teoksessa VUOLLE, P. Liikuntaviestintä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos. Opetusmonisteita n:o 9.
- HENTILÄ, S. (1987). Suomen työläisurheilun historia III. Työväen Urheiluliitto. Hämeenlinna.
- ICCSPE/UNESCO (1980). "Sport for All" programmes throughtout the world. Unesco contract.
- IKONEN, R. (1990). Tulosjohtaminen ja esimiestyö julkisessa hallinnossa. Teoksessa Tulosajattelu etenee valtionhallinnossa, puheenvuoroja johtamisesta, organisaatiosta ja budjetoinnista. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- JUPPI, J. & AUNESLUOMA, J. (1995). Urheilupolitiikasta liikuntapolitiikkaa. Teoksessa JUPPI, J., KLEMOLA, H., ILMANEN, K. & AUNESLUOMA, J. Liikuntaa kaikelle kansalle. Valtion, läänien ja kuntien liikuntahallinto 1919-1994. Helsinki. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu.
- JUPPI, J. & AUNESLUOMA, J. (1995). Uudistunut opetusministeriö liikuntapolitiikan huipulle. Teoksessa JUPPI, J., KLEMOLA, H., ILMANEN, K. & AUNESLUOMA, J. Liikuntaa kaikelle kansalle. Valtion, läänien ja kuntien liikuntahallinto 1919-1994. Helsinki. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu.
- JUSSILAINEN, . (1983). Suomalaisen tiedotustutkimuksen bibliografia.
- JUSSILAINEN, . (1985). Suomalaisen tiedotustutkimuksen bibliografia.

KAARNINEN, . (1983). Suomalaisen tiedotustutkimuksen bibliografia.

KOMITEAMIETINTÖ (1968). Niemen toimikunnan osamietintö. 1968: B 3. Kuntoliikunnan suunnittelu. Sosiaaliset edellytykset ja kuntoliikuntapaikat. Helsinki.

KOMITEAMIETINTÖ (1970). Niemen toimikunnan mietintö 1970: B 59. Kuntoliikunnan suunnittelu. Kuntoliikuntapolitiikan perusteet ja periaatteet sekä kunnalliset suunnitteluohjeet. Helsinki.

KOMITEAMIETINTÖ (1976). Liikuntalakikomitean mietintö 1976: 87. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

KOMITEAMIETINTÖ (1990). Liikuntakomitean mietintö 1990: 24. Liikuntapolitiikan linjat 1990-luvulla. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

LAINEN, L. (1992). Ruumiinharjoitusten monet muodot. Teoksessa: PYYKKÖNEN, T. Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

LASSWELL, H.D., LERNER, D. & POOL, J.S. (1952). The Comparative Study of Symbols. Stanford.

LOUHEVAARA, V., KUKKONEN, R. & SMOLANDER, J. (1995). Työkykyliikunta. Hyvä työkyky - työkyvyn ylläpidon malleja ja keinoja. Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen. Työterveyslaitos. Helsinki.

MALEZKE, G. (1963). Psychologie der massen communication. Hamburg.

MONTONEN, S. (1975). Työpaikkaliikunta. Teoksessa: Urheilutieto I. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.

NÄSI, J. (1994). Liikunta ja terveys. Teoksessa: Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90.

- OJALA, T. (1981). Liikunnan toiminnalliset käsitteet. Teoksessa: LAGUS, P. (Toim.) Liikuntasuunnittelu. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu n:o 77. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- OPETUSMINISTERIÖ (1995). Liikuntajärjestöjen avustusjärjestelmätyöryhmän muistio: 33.
- PIETILÄ, V. (toim.) (1969). Johdatusta sisällön erittelyyn, osa I. Tampereen yliopiston tutkimuslaitos, opetusmonisteita C, n:o 8.
- PIETILÄ, V. (1976). Sisällön erittely. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- PULLINEN, M. (1992). Liikunnan visio on uudistunut. Teoksessa: Liikunnan strategia työ. Porvoo.
- PUULAANKIURHEILU (1975). Teoksessa: Urheilutieto I. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö. Otavan painolaitokset.
- SALONEN, M. (1980). Työliikunta ja työpaikkaurheilu. Teoksessa: HEIKKINEN, E. & VUORI, I. Liikunta ja terveys. Helsinki.
- SANTALAINEN, T., VOUTILAINEN, E., PORENNE, P., NISSINEN, J.H. Tulosten johtaminen. Amer-yhtymä oy. Kirjapaino Espoo.
- SUOMEN LATU (1996). Toimintakertomus 1995. Suomen Latu ry.
- SUOMEN LIIKUNTA JA URHEILU (1996). Suomen Liikunnan ja Urheilun strategia.
- TAIPALE, P. (1990). Tuloksellisuuden arviointi tulosohjauksen perustana. Teoksessa Tulosajattelu etenee valtionhallinnossa, puheenvuoroja johtamisesta, organisaatiosta ja budjetoinnista. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- TEMMESE, M. (1990). Ohjaus- ja johtamisajattelun kehityksestä valtionhallinnossa. Teoksessa Tulosajattelu etenee valtionhallinnossa, puheenvuoroja johta

misesta, organisaatiosta ja budjetoinnista. Valtion painatuskeskus. Helsinki.

TYÖVÄEN KUNTOLIITTO (1992). Yhteenveto Työväen Kuntoliiton edustajistosta. Työväen Kuntoliitto.

TYÖVÄEN URHEILULIITTO (1994). Toimintakertomus. Työväen Urheiluliitto.

VASARA, E. (1992). Liikunta sirpaloituu. Teoksessa: PYYKKÖNEN, T. (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

VIITANEN, M. (1997) Valtionavun tulosohtaus vaatii arvokeskustelua. Hiihtäjä. 9/1997.

VIRKKUNEN, P., VOUTILAINEN, E., LAOSMAA, M., SALMIMIES, P. (1987) Tulosohtaminen julkishallinnossa. Amer-yhtymä oy Weilin + Göös. Kirja paino Espoo.

VIRTALA, M. (1992). Tulosohtausjärjestelmä liikuntakulttuurin edustajana. Teoksessa: Liikunnan strategiatyö. Porvoo.

VUOLLE, P. (1983). Liikuntaviestintä. Liikuntasuunnittelun laitos. Jyväskylä. Opetusmonisteita n:o 9.

VUORI, I. (1992). Kuntoliikunnan kuva ja näkyvyys. Liikunta ja tiede 1992 (2), Liikuntatieteellisen seuran julkaisu, 1.

VÄRRI, K. (1992). Liikuntakulttuurin strategiatyö. Teoksessa: Liikuntakulttuurin strategiatyö. Porvoo.

VÄÄNÄNEN, P. (1990). Ministeriö tulosohtajana. Teoksessa tulosohtajattelu etenee valtionhallinnossa, puheenvuoroja johtamisesta, organisaatiosta ja budjetoinnista. Valtion painatuskeskus. Helsinki.

LEHTILUETTELO:

LEHTI	LIITTO	ANALYSOITUJEN LEHTIEN MÄÄRÄ	NUMEROT
Hiihtäjä	Hiihto	2	1 ja 7
Salibandy	Salibandy	2	1 ja 5
Pesis	Pesäpallo	2	1 ja 2
Futari	Jalkapallo	2	5 ja 6
Squash	Squash	2	1 ja 4
Kaukalopallo	Kaukalopallo	2	2 ja 3
Suunnistaja	Suunnistus	2	11 ja 12
Ampumahiihtäjä	Ampumahiihto	2	3 ja 4
Sulkapallo	Sulkapallo	2	1 ja 5
Uinti	Uinti	2	1 ja 3
Urheiluampuja	Ammunta	1	5
Meloja	Kanootti	2	1 ja 2
Tempaus	Painonnosto	1	3
Kiila	Lentopallo	2	1 ja 4
Koripallo	Koripallo	2	1 ja 2
Jääkiekko	Jääkiekko	1	7
Golf	Golf	1	5
Airo	Soutu	2	1 ja 5
Biljardi	Biljardi	1	1
Riposti	Miekkailu	1	1
Curling	Curling	1	4
Pyöräily	Pyöräily	1	3
Budo	Karate	1	1
Hippos	Ratsastus	1	6
Frisbari	Liitokiekko	1	3
Tennis	Tennis	1	10
Prop	Moottoriveneily	1	4
Luistelija	Luistelu	1	3
Jumpajutut	Voimistelu	1	2
Purjehtija	Purjehdus	1	2
Kisakenttä, Hi Hop	SVOLI	2	7 ja 3

Suomen Autourheilu	AKK	1	6
Casting	Casting	1	2
5-ottelija	Nykyaikainen 5-ottelu	2	1 ja 2
Keilaaja	Keilailu	1	6
Kuntolehti	SUL	2	1 ja 4

LAJILIITTOJEN TULOSPERUSTEINEN MÄÄRÄRAHA 1996AIKUISTEN LIIKUNNAN OSALTA

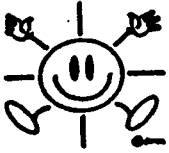
LIITTO	MÄÄRÄRAHA (MK)
AKK	308 111
Ampujat	710 295
Ampumahiihto	67 031
Biljardi	77 210
Casting	22 344
Curling	18 043
Golf	800 553
Hiihto	995 626
Jääkiekko	520 622
Kanootti	178 350
Karate	188 546
Kaukalopallo	481 787
Keilailu	398 655
Koripallo	299 953
Lentopallo	817 402
Liitokiekko	32 930
Luistelu	165 762
Miekkailu	15 295
Moottorivene	359 890
Nykyaikainen 5-ottelu	12 546
Painonnosto	161 105
Palloliitto	1 097 048
Pesäpallo	344 285
Purjehtija	533 141
Pyöräily	195 154
Ratsastus	261 473
Salibandy	348 541

Soutu	131 669
Squash	74 682
Sulkapallo	194 052
Suunnistus	744 788
Tennis	390 055
Uinti	401 745
SUL	1 045 100
SVOLI	2 130 879
Voimistelu	78 407

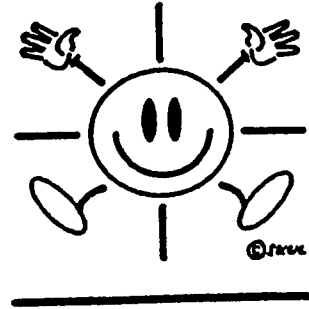
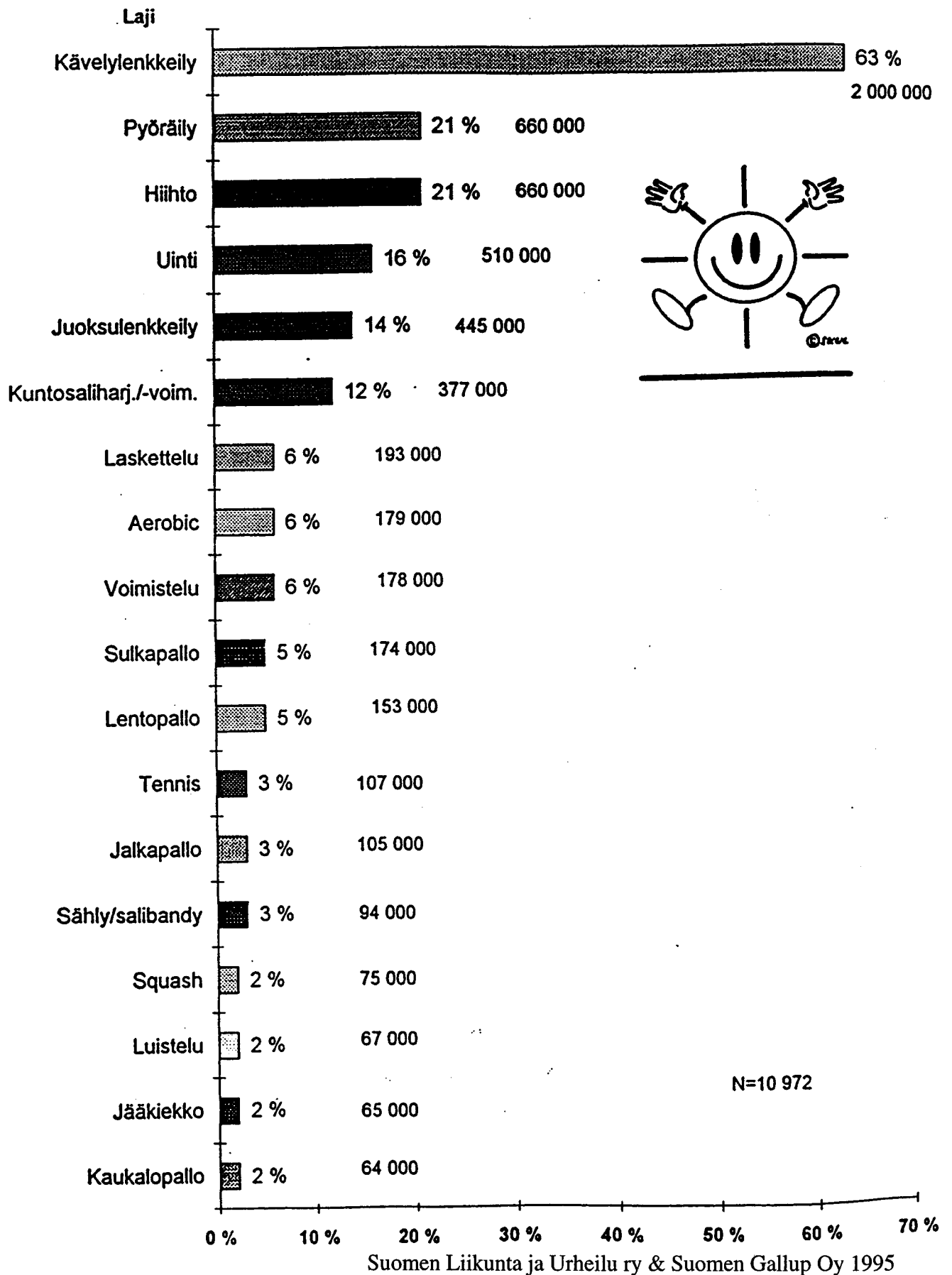
LAJILIITTOJEN BUDJETTI VUONNA 1995AIKUISTEN LIKUNNAN OSALTA

LIITTO	BUDJETTI (MK)
AKK	190 000
Ampujat	802 000
Ampumahiihto	-
Biljardi	230 100
Casting	-
Curling	-
Golf	320 000
Hiihto	900 000
Jääkiekko	6 818 000
Kanootti	41 000
Karate	138 716
Kaukalopallo	2 789 700
Keilailu	1 237 450
Koripallo	1 300 000
Lentopallo	3 440 000
Liitokiekko	18 250
Luistelu	265 000
Miekkailu	100 000
Moottorivene	890 000
Nykyaikainen 5-ottelu	-
Painonnosto	287 300
Palloliitto	6 000 000
Pesäpallo	1 400 000
Purjehtija	1 858 000
Pyöräily	600 000
Ratsastus	1 100 000
Salibandy	1 875 000

Soutu	-
Squash	343 710
Sulkapallo	55 000
Suunnistus	535 000
Tennis	100 000
Uinti	271 000
SUL	7 231 500
SVOLI	1 596 000
Voimistelu	112 000

Eri lajien harrastajamäärät 19 - 65-vuotiaat

LIITTO	Kokonaispinta-ala cm	Aikuisten liikunnan pinta-ala	Aik.liikunnan pro- sentuaalinen osuus
AKK	39 780	2 790,48	7,02%
Ampujat	24 420	4 314,1	17,67%
Ampumahiihto	32 378,88	4 767,87	13,67%
Biljardi	20 493	2 616,22	12,77%
Casting	9 725	1 055,5	11,38%
Curling	14 576,8	1 645,05	11,29%
Golf	64 350	22 563,88	35,06%
Hiihto	60 040	10 659,41	17,06%
Jääkiekko	79 458,72	4 213,72	5,30%
Kanootti	35 481,6	18 637,73	52,53%
Karate	20 826	412,99	1,98%
Kaukalopallo	47 952	3 962,96	8,27%
Keilailu	23 040	3 303,96	14,34%
Koripallo	22 243,8	2 598,16	7,06%
Lentopallo	91 200	10 574,1	11,59%
Liitokiekko	13 987	798,52	5,71%
Luistelu	7 884,8	614,4	7,79%
Miekkailu	11 368	1 196,01	10,52%
Moottorivene	7 701,12	1 443,96	18,75%
Nykyaikainen 5-ottelu	6 932,34	115,5	1,50%
Painonnosto	28 420	2 924,3	10,29%
Palloliitto	48 336	4 483,18	9,28%
Pesäpallo	39 358,8	7 761,22	20,57%
Purjehtija	25 958,4	7 317,15	28,19%
Pyöräily	17 146,17	668,21	3,90%
Ratsastus	38 296,8	6849,3	17,89%
Salibandy	38 924,4	5 171,78	13,23%
Soutu	40 249	5 609,93	12,62%

LIITE 5

Squash	19 978,18	3 749,03	24,18%
Sulkapallo	40 980,8	4 799,91	11,60%
Suunnistus	70 686	14 250,58	19,90%
Tennis	27 627,6	9 164,42	33,17%
Uinti	50 616	5 437,12	10,74%
SUL	56 318,72	35 268,56	63,25%
SVOLI	39 810	13 156,32	33,78%
Voimistelu	11 316	546	4,83%